

argument:

Nummer fire - 2015
Av studenter i Oslo

With articles in english

RIKDOM

Tabu for fall

Ingvill M. D. Hekne
om hvorfor pedoseksualitet
er psykologiens siste tabu
Samfunn, s. 05

Esler i smoking

Benedicte Tandsæther-
Andersen om de rikes trender
og sosiale kapital
Tema, s. 11

Stillehavsrikdom

Lise Marie Lunaas Holt om
gavesamfunnets tidløse verdi
Kultur, s. 28

Avokadogåten

Katharina Maria Vestre om
megabeist og avokadofrøets
nye venner
Naturvitenskap, s. 31

Demokratisk kapital

Pengene roper høyere enn noensinne i det amerikanske presidentvalget, men klarer 400 millioner dollar å rope høyere enn Trump-sirkuset?

Av Andrea Othilie Rognan

Vi må aldri glemme å følge pengene. USAs viktigste demokratiske prosess foregår nå i stor grad på medienes og investorenes premisser. Og det er umulig å se vekk.

Både på scenen og i spin-rommet til republikanernes første tv-debatt dominerte Donald Trump. Vi i Norge avfeier ham kanskje som en absurditet, men kandidaten fikk klart mest taletid under debatten. Trump brukte denne tiden til å angripe en av moderatorene, Megyn Kelly, og hisse på seg hele den republikanske partiledelsen. Mange refererer nå til valget som Trump-sirkuset, mest kjent fra redaktør i amerikanskpolitikk.no Are Tågvold Flaten. På samme måte som Sarah Palin før han, blir flere av Trumps fordomsfulle eller hatefulle utsagn tatt som modig tale – rett fra levra. De ekstreme utsagnene markerer det ytterste i amerikansk politikk. Og de treffer. Etter hver skandale vinner Trump flere sympatisører. Det amerikanske folkets tillit til politikerne i Washington er svak. Mistilliten til det demokratiske systemet gjør at

Trump kan bruke hissige retorikk med vekt på pengemakt og handlekraft.

Trump-sirkuset er en viktig årsak til at mediene nå skifter fokuset vekk fra landets politiske behov til det rene politiske spillet og underholdningsverdien som følger med. Vi kan bli fascinerte, skremte og underholdt når vi ser verden gjennom Trumps øyne: «When Mexico sends its people, they're not sending the best. (...) They're bringing drugs, they're bringing crime. They're rapists and some, I assume, are good people (...)». Fascinert og underholdt ja, men politikk er det ikke.

Det er lett å la seg distrahere av Trump sirkuset, men dette kan være et sidespor fra den langt mer bekymringsverdige utviklingen i USAs valgmaskin. For i mellomtiden arrangerer to av Amerikas mest velstående forretningsmenn, Koch-brødrene, private debatter bak lukkede dører. Hensikten er å shoppe etter en republikansk kandidat. Dette vekker bekymring for mange amerikanere, pengene bak politiske kampanjer virker utvilsomt maktforskyvende. Mange anklager også de tidlige

partidebattene for å være et spill for sponsorene, og ikke velgerne. Betalingen er nok dollar i kampanjekassa til å holde maskineriet i gang, selv om folkets interesse skulle dabbe av underveis. Kandidatene med støtte fra de største bidragsyterne blir seiglivede. Pengene kastes etter tv-minutter, kampanjer og spin. Jeb Bush troner nå på toppen med hele 120 millioner dollar for hånden. 108,5 millioner av disse er donert av Super PACs, politiske organisasjoner som samler inn fra ulike firmaer og velstående personer. Folk flest i USA taper innflytelse i konkurranse med *Super PACs* og investorer, en neve dollars av gangen.

Det er fortsatt et helt år før amerikanerne kan gå til stemmelokalene og den 45 presidenten annonseres. I mellomtiden forsøker vi i Argument å legge Trump-sirkuset litt til side og tenke på andre måter rikdom omringer oss. I denne utgaven kan du lese at en gave kan være verdt mer en enhver seddelbunke, at vann kan være dystopiens gull om vi skal tro på det film forteller oss og et saftig oppgjør med Thomas Pikettys økonomiske utopier. Og mye mer. 📖

til oss er garantert grundig tilbakemelding. Antatte tekster kan også publiseres på vårt nettsted www.argumentnett.no.

Send ditt utkast på maks 8000 tegn til tema@argumentnett.no

Redaksjonen ble avsluttet 16. august

ANNONSEALG:
Kontakt argument@argumentnett.no

KONTAKT:
Argument, Slemdalsv. 15, 0369 Oslo
Mail: argument@argumentnett.no
redaktor@argumentnett.no
Hjemmeside: www.argumentnett.no

Som Norges største studenttidsskrift blir Argument distribuert gratis på studiesteder over hele Oslo. Publikasjonen er finansiert av Kulturstyret ved Studentsamskipnaden i Oslo og Akershus (SiO), Norsk kulturråd og annonsesalg.

argument:

02. LEDER

04. SAMFUNN

05. Tabu for fall

Ingvill M. D. Hekne

06. Klingende mynt

Kenneth Haug

08. Trå varsomt: MINEFELT

Carl Løvstad

10. RIKDOM

11. Esler i smoking

Benedicte Tandsæther-Andersen

15. Kvifor seier vi det?

Peter van de Groep

16. Rikdommen i elendigheten

Live Skartveit

18. Piketty, Robin Hood

og nyttige utopier

Kjetil Nordengen

20. Lydsporet

Audun Stokke Hole

22. KULTUR

23. Ikke tenk så mye – et åpent

brev til musikk anmelderne

Ola Mile Bruland

26. Basert på en sann historie –

kvinner liv på film

Elise Dybvig

28. Stillehavsrikdom

Lise Marie Lunaas Holt

30. NATURVITENSKAP

31. Avokadogåten

Katharina Maria Vestre

32. Flatpakket design eller

fødselsklinikk?

Joe Kristoffer Partyka

36. Det andre CO₂-problemet

Mali Ramsfjell

37. Funker basisk mat?

Julie Nitsche Kvalvik

38. Realisme og roller i

forskningjournalistikken

Andrea Othilie Rognan

40. BAKSIDEKRONIKKEN

Skyter bokhandelkjedene seg selv

i foten?

Anonym ung bokhandler-

medarbeider

BIDRAGSYTERE

Benedicte Tandsæther-Andersen

studerer journalistikk ved HiOA, og har en bachelor i kriminologi fra UiO.

Ola Mile Bruland

er masterstudent på allmenn litteraturvitenskap, redaktør i Litteraturtidsskriftet Lasso og basser i progrockbandet Actionfredag.

Peter van de Groep

har bachelor i germansk språk og litteratur ved Windesheim University of Applied Sciences i Nederland og master i filosofi og etikk ved Vrije Universiteit Brussel i Belgia. Han har over gjennomsnittlig stor interesse for språkhistorie og språkleg evolusjon.

Elise Dypvig

er kulturredaktør i det feministiske tidsskriftet Under Arbeid.

Kenneth Haug

studerer statsvitenskap ved UiO, og er nettopp kommet hjem fra et semesterlangt opphold i sitt andre hjemland – USA.

Ingvill M. D. Hekne

går profesjonsstudiet i psykologi ved Universitetet i Oslo (UiO).

Audun Stokke Hole

er DJ og redaktør for bladet Folkemusikk.

Lise Marie Lunaas Holt

har en mastergrad i fransk fra UiB og er svak for essaysjangeren.

Julie Nitsche Kvalvik

studerer på masterprogrammet materialer, energi og nanoteknologi ved Universitetet i Oslo og er naturvitenskapsredaktør i Argument.

Foto: G20 Voice/Flickr

Adriane Lilleskare Lunde

studerer psykologi og er redaktør i fagtidsskriftet Speilvendt.

Carl Løvstad

studerer til å bli lektor i historie og nordisk på Universitetet i Oslo (UiO).

Kjetil Nordengen

er avtroppende temareaktør i Argument, sosiolog, forlagsmann og notorisk bedreviter.

Joe Kristoffer Partyka

er født i 1989 og studerer biologi ved Universitetet i Oslo.

Mali Ramsfjell

studerer biologi ved Universitetet i Oslo.

Andrea Othilie Rognan

tar en master i retorikk og er over middels interessert i amerikansk politikk. Hun er ansvarlig redaktør i Argument.

Live Skartveit

tuderer film- og videoproduksjon, og er særlig interessert i feministisk og skeiv film.

Eirik Wig Sundvall

har master i historie fra Universitetet i Oslo, og er samfunnsredaktør i Argument.

Anne Kristina Tvedalen

studerer hydrologi ved Universitetet i Oslo og er glad i å være ute, enten i skogen eller i byen.

Katharina Maria Vestre

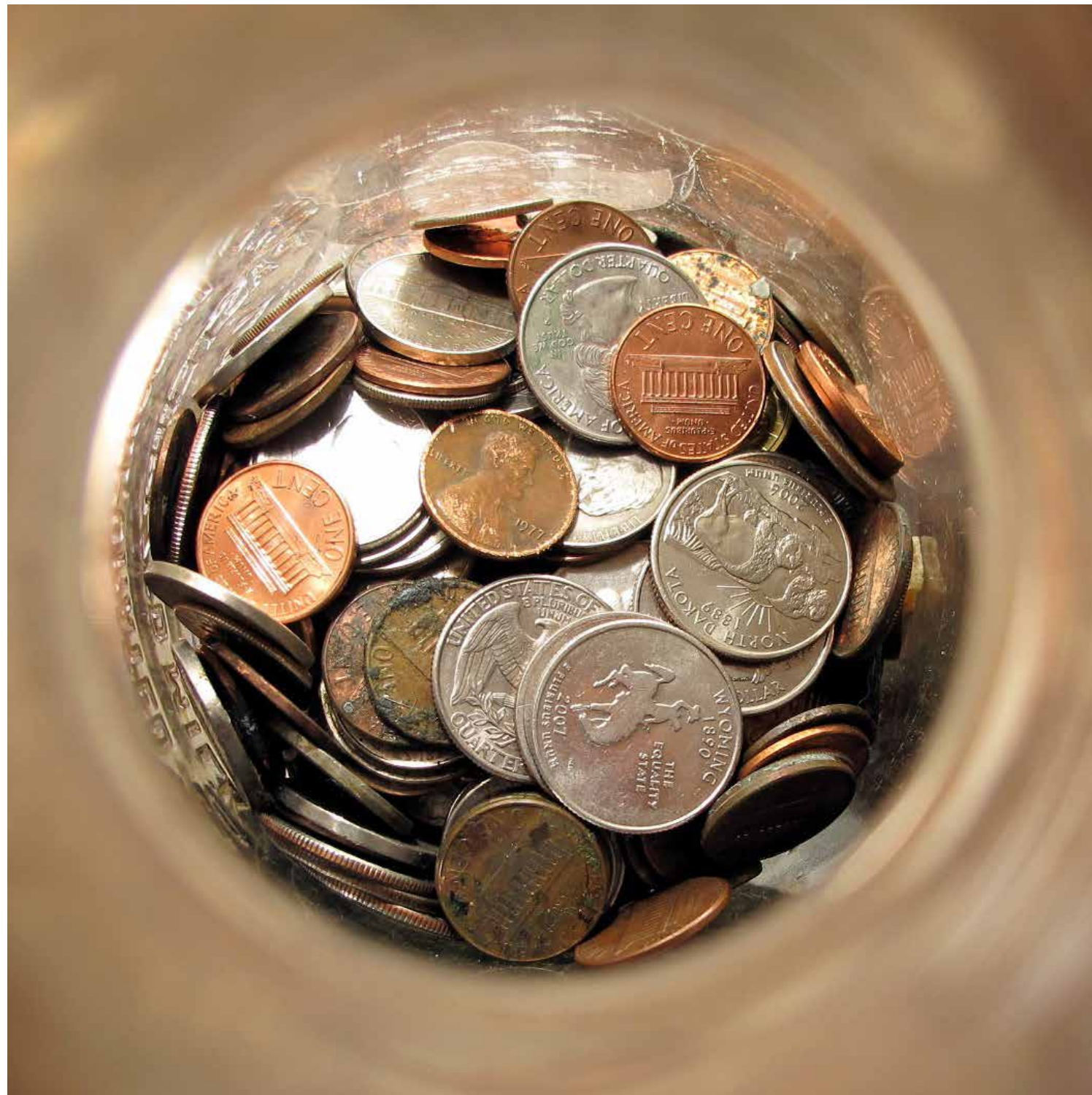
studerer biologi på Universitetet i Oslo.

SAMFUNN

Tabu for fall - Ingvill M. D. Hekne om hvorfor pedoseksualitet er psykologiens siste tabu s. 5

Klingende mynt - Kenneth Haug om de mørkere sidene ved kontantsamfunnet s. 6

Trå varsomt: MINEFELT - Carl Løvstad om antisemittisme og den tunge språklige arven s. 8

Tabu for fall

De pedoseksuelle banker hvileløst på terapeutens kontor. Det er på tide å gløtte på døren.

KRONIKK

Tekst: Ingvill M. D. Hekne
Ill.: Eduardo Mata Icaza

Pedoseksualitet er psykologiens siste tabu. Tilsynelatende ønsker ingen å forske på det, og få ønsker å erkjenne det. Dette er uheldig. Mange tør ikke å oppsøke hjelp, og blant de som gjør det opplever mange at de ikke blir møtt på en god måte av helsearbeiderne. Psykologene som behandler pedoseksuelle gjør dette primært ut av et ønske om å hjelpe potensielle overgrepsofre, ikke klienten selv. Empatien og alliansen som er avgjørende i terapi må nødvendigvis lide under dette. Psykologer reserverer seg mot behandling, og er reserverte under behandling. Er det egentlig greit å dømme pedoseksuelle på denne måten – fremfor å forsøke å møte deres behov for behandling?

Pedoseksualitet som legning

Vi skal naturligvis ikke akseptere voksnes overgrep mot barn. Her må straffene være strenge, og rettsystemet effektivt. Likevel må vi ta inn over oss at lite tyder på at å være tiltrukket av barn er et valg man tar. Pedoseksualitet har alltid forekommet, og er vanligere enn vi skulle ønske. Dersom dette grunner i at å være tiltrukket av barn er en medfødt legning, er det heller ingenting vi kan gjøre for å endre denne preferansen. Derfor, mener noen, bør det omfavnes som en normal variasjon i menneskets seksualitet.

En underbehandlet sykdom

Innenfor moderne, vitenskapelig psykologi, er pedoseksualitet klart definert som en psykisk sykdom, ikke som legning. Pedoseksualitet betraktes, og behandles, som en utviklingsforstyrrelse. Noe usunt som kan repareres. Kan det egentlig det? Et omfattende norsk studium viser at behandling ikke har fungert for å redusere overgrep. Det er mange begrensninger ved den behandlingen som har blitt gitt. Hvorvidt en mer omfattende behandling kan fungere, vet vi ikke. Det er dessverre stor motvilje mot å bruke ressurser for å finne ut hva som er ville være aller best – for de aller verste.

Vi bør ikke fordømme den pedoseksuelle orienteringen, men kun de seksuelle overgrepene.

Kan vi fordømme?

Hvorvidt det er mulig å behandle pedoseksualitet er avgjørende. Vi kan ikke gi dem opp, vi må forhindre overgrep mot barn. Dersom det ikke er mulig, kan vi kanskje stue dem bort i et hjørne? De ikke er de reelle ofrene. De har et potensiale til å voldta barn. Men kan vi på denne måten avskrive dem som gruppe? Behandling har to

målsetninger. Én er å forhindre overgrep. En annen er å hjelpe pedoseksuelle med den psykiske problematikken de opplever. Alle har rett til slik hjelp, men fordømmer hindrer psykologer i å gi ordentlig helsehjelp. Dersom pedoseksualitet ikke er et valg, kan det ikke fordømmes. Ettersom pedoseksualitet er galt i den forstand at det skader barn, kan vi ikke fordømme den pedoseksuelle orientering, men kun de seksuelle overgrepene. Det vesentlige er spørsmålet: Hvordan kan vi avverge overgrep?

Forebygging, fremfor fordømmelse

Alle ønsker å forhindre skade mot barn. Det er krystallklart at overgrep er assosiert med en signifikant risiko for alvorlig skade. Dessverre

PEDOFILI OG PEDOSEKSUALITET

- Pedofili er en seksuell preferanse for barn, vanligvis i prepubertal eller tidlig pubertal alder (WHO).
- Pedofili er en psykiatrisk diagnose. I de rådende diagnosemanualene i Norge er det definert som en forstyrrelse, ikke en legning.
- Derfor brukes begrepet «pedoseksuell» fremfor «pedofil» innenfor psykisk helse.
- Det uklart hvorvidt pedoseksualitet kan behandles, i den forstand at overgripere slutter å begå overgrep.

er forskningen mangelfull når vi prøver å finne ut av hvordan vi best forebygger pedoseksuelle overgrep. Likevel vet vi at demoniseringen av pedoseksuelle kan påvirke dem til å fraskrive seg handlingsansvar og isolere seg fra samfunnet. Dette kan føre til mer overgrep. Det er imidlertid et stort steg å ta fra å akseptere at pedoseksualitet eksisterer nå, til å hevde at dette *bør* eksistere. Dette er et steg vi ikke skal ta. Pedoseksualitet skal ikke normaliseres for å kureres, slik voldtekt ikke kan godtas for at overgripere kan oppsøke behandling. Vi kan hjelpe mennesker best hvis det er handlingene, ikke personene, vi fordømmer. 🗨️

Klingende mynt

Kontanter lukter av sorte penger, korrupsjon og skatteunndragelser. Bør vi kvitte oss med dem?

Foto: Pixabay.com

PENGER

Av Kenneth Haug

En dag bestemmer du deg for å ta det store steget. Spontant vandrer du inn i en av Oslos bakgater, ser deg litt omkring, og finner en tatoveringsartist. Etter en del venting og ubehag er det et ferskt blekkavtrykk på armen din – akkurat slik du ønsket deg. Tatovøren opplyser om at han dessverre ikke tar kort. Irritert må du lete etter en minibank for å ta ut tilstrekkelig mengde av de idiotiske papirsedlene. Synd tatovøren er så langt bak i tiden. Jaja, tenker du – det var da tross alt ganske billig.

Sorte penger

Det er ikke vanskelig å forstå hvorfor finansmyndighetene ønsker å få stadig større deler av økonomien over i digitale transaksjoner. Når en

bedrift i Norge ikke vil ta kort, er det vanligvis en veldig enkel grunn til det: de ønsker ikke at transaksjonen skal spores. Slik kan de skjule deler av omsetningen, og dermed betale mindre i skatt. Kontanter er en viktig del av den svarte økonomien. Før var det lite å gjøre med den saken, fordi kontanter var den eneste reelle måten å betale mindre summer på. I dag finnes det mange alternativer – som kort og mobilbetaling. Vi bruker færre kontanter, og det er lettere å se at alle gjør opp for seg. Dette er selvfølgelig positivt – men mister vi noe på veien?

Reisen til de fleste én cent-myntene ender løst i lomma på en amerikansk forbruker, før de til slutt ramler ut på gata eller blir plassert i «penny jars».

Rett til kontantbetaling

Hvor lenge er det til du *kan* betale med kort hos tatovøren – og når vil du måtte betale med kort? Norsk lov krever fortsatt at butikker, restauranter og andre tar imot kontant betaling. I våre nærmeste naboland finnes det snart intet tilsvarende regelverk. I Sverige har det aldri vært en rett å betale kontant. Danmark følger nå i samme spor. I første omgang skal retten til kontant betaling avskaffes for klesbutikker, restauranter, bensinstasjoner og andre som stort sett får betalt med kort. Til gjengjeld vil dagligvarebutikker, apote-

ker, helsepersonell og postkontor fortsatt være kontantpliktige – for å hjelpe eldre og andre som ikke har erfaring med kortbruk. Nettopp situasjonen til eldre løftes av motstanderne av vedtaket. Det er allerede langt færre bankfilialer i samfunnet enn det var ti år tilbake, og dermed færre muligheter for å ta ut kontanter uten bruk

Gatas valuta

Kontantene er på virkende front i hele den vestlige verden. I USA har bankkortbruken doblet seg de siste ti årene, til tross for at vanlige folk har mindre å rutte med etter finanskrisen. Mange ser det positive i det. Finanssektoren er glade for at de må bruke mindre tid og penger på verditrans-

Foto: RevolTee/Flickr

av kort. I tillegg er mange tjenester blitt flyttet over til nettbank, som fortoner seg som et minifelt for mange eldre. Kortterminaler er blitt billigere, og dermed er det enklere for mindre organisasjoner å ta imot kort.

Med mikrofinans mot fattigdom

Det er ikke bare i de nordiske landene at bruk av kontanter er på vikende front. Siden begynnelsen av 2000-tallet har FN hatt som mål å øke tilgangen til banktjenester i utviklingsland – såkalt «*financial inclusion*». På bare de siste tre årene har over 700 millioner mennesker åpnet bankkonti for første gang. De har fått muligheten til å ta opp små lån for å utvide virksomheten sin, og overføre pengesummer over mobiltelefon. Financial inclusion er blitt et av de viktigste tiltakene mot fattigdom. Fordelene er åpenbare. En kenyansk migrantarbeider i Nairobi trenger ikke lenger å bære med seg kontantene han har tjent når han skal hjem til familiegården. I stedet kan han bare sende en tekstmelding, og overføre pengene til familien. Fortsatt gjenstår det mange hundre millioner mennesker som ikke har tilgang til formelle banktjenester, men det er flere som kommer inn i systemet hver dag. Arbeidet for å få folk over til det formelle banksystemet er av interesse for både FN og de nasjonale myndighetene, fordi det gjør det lettere å beregne skatter og sørge for finansiell sikkerhet for befolkningen.

melde om inntektene til Skatteetaten, mens kriminelle bruker tusenlapper for å betale hverandre uten å legge igjen spor.

Kort og godt

I Norge er det først og fremst organisasjoner som NHO Finans og NHO Handel som har gått i bresjen for kontantfri handel. Forbrukerrådet åpner også for muligheten. Norges Bank ønsker ikke en avskaffelse av de fysiske pengene, og temaet er heller ikke fremmet som noe aktuelt i norsk politikk. Datatilsynet, ved kommunikasjonsdirektør Ove Skåra, har ikke store problemer med at kontanter i seg selv forsvinner:

– Vi er ikke interessert i selve sedlene og myntene, men vi er opptatt av funksjonen kontantene utfyller – anonymitet, forklarer han til Argument. Skåra mener det er både et marked og et behov for en annen type anonym betalingsløsning, i motsetning til dagens bankkort og mobilbetalinger som stort sett alltid legger igjen former for elektroniske spor. Skåras påstand er at hvis ikke noen lovlig anonym løsning blir laget, vil det alltid finnes mer lyssky løsninger. Uten en slik løsning, blir det i praksis umulig å gjøre opp for seg uten at banken din vet detaljene om transaksjonen. Vet banken, får også Skatteetaten vite. Og da kan også uvedkommende få vite det. Fremtidens bankran kommer ikke til å dreie seg om et hvelv og grupper med finlandshetter, men om elektroniske brekk der uvedkommende skaffer seg tilgang til konti og informasjon.

Futurama

Tretti år fra nå vandrer en ny ung student inn i en tatoveringssjappe i Oslo sentrum. La oss forestille oss at tatoveringer ennå ikke har gått av moten. Kanskje har motivene forandret seg, kanskje også teknologien. Det som er sikkert

Forskere i Dublin undersøkte i et tilfeldig utvalg av Euro-sedler – og oppdaget at *samtlig*e inneholdt spor av kokain.

er at de ikke lenger vil måtte lete febrilsk etter en minibank. Kanskje taster de bare noe inn på mobilen. En melding går ut til en server i Kina, som sender den videre til en helt annen kant av verden. I løpet av et par sekunder har meldingen gått innom så mange ledd at det ikke finnes spor etter den opprinnelige mobilen, og tatovøren får betaling tikkende inn på sin egen telefon. Ikke ulikt i dag – men kanskje med den anonyme betalingsløsningen som Datatilsynet etterlyser. Får man det på plass, er det kanskje ikke så mye å savne fra kontantenes dager. ☘

Trå varsomt: MINEFELT

Begreper og stereotyper bærer med seg de underliggende fordommene som muliggjorde Holocaust. Økt språklig bevissthet kan fri oss fra en tung arv.

KRONIKK

Av Carl Løvstad

Antisemittismen overlevde drapet på seks millioner jøder. Den lever fremdeles i Norge, men har hatt ulike former. Ofte er det subtile fordomsdannelser som er kjernen i «den nye antisemittismen» – hatet som overlevde nazistenes grusomheter. Dette jødehatet kommer til overflaten når temperaturen stiger i Israel/Palestina. Det vi trenger er en mer kunnskapsbasert politisk debatt.

Definisjonsspørsmål

En vanlig definisjon på «gammel» antisemittisme har vært hat mot jøder på grunn av at de er jøder. Historikere har protestert mot en slik definisjon. Jøder ble ikke forvist fra Spania i 1492 eller drept i Holocaust, fordi de utgjorde noen reell trussel. Snarere var forfølgelsene basert på et imaginært grunnlag skapt av en tusenårig fordomsproduksjon. Mytene hadde skapt en egen realitet. Enkelte historikere har derfor konkludert med at antisemittisme er hat rettet mot jøder fordi de er «jøder». Ved å sette begrepet i anførselstegn, blir hatets mytiske grunnlag fremhevet. En jøde kunne bli beskyldt for å forgifte brønner eller senere for å styre media. Ikke på grunn av virkelige handlinger, men historiske fordommer. Du trenger ikke være begrephistoriker for å skjønne at antisemittisme er et problematisk begrep. Det semittiske tilsvarer ikke det jødiske. En araber er også semitt. I tillegg til en slik indre motsetning skal begrepet dekke både hat på bakgrunn av religiøse motforestillinger, rasisistiske forestillinger og nå også «den nye antisemittismen», som dekker perioden etter den andre verdenskrig. Holocaust knuste antisemittismen som verdensanskuelse og som ideologi, men de underliggende fordommene overlevde.

Vi trenger en debatt som ikke maner frem bilder av svart og hvitt, men som får fram nyansene.

Den nye antisemittismen

Tusen år med fordomsproduksjoner rettet mot en minoritet, forsvinner ikke av seg selv. Den fin-

ner, som den gjorde i møtet med moderniteten på 1800-tallet, nye steder og sjablonger som den kanaliseres inn mot. Slik er logikken bak tanken om den nye antisemittismen. I dag hevder ledende antisemittismeforskere at en ny slik kanalisering finnes iblandet kritikk mot Israel. Stereotyper blandes med ellers legitim politisk kritikk. Essensen i den nye antisemittismen er altså at fordommer fortsatt blir brukt, enten bevisst eller ubevisst, og da spesielt i fordømmelsen av Israel i den politiske debatten. Antisemittismen har altså inntatt nye former i vestlige samfunn med sensitiv offentlighet.

Farlig kunnskapsløshet

John Færseth viser til en rekke eksempler på nyere antisemittisme i sin artikkel *Den tolererte antisemittismen*. Han påpeker det han ser som en tendens på norsk venstreside, hvor det har blitt greit å ikle Israel nazistiske gevanter. Det gjelder i alt fra Finn Graffs tegning av Ehud Olmert hvor han er karikert som en av de verste nazistene i Schindlers liste, til omtaler av Israel som «det nye Wehrmacht», gjort av Asgeir Drugli i Telemarksavisa i 2009. John Færseth antyder at det her er snakk om en form for tolerert antisemittisme på norsk venstreside, ikke bare i selve ytringene, men i den nødvendige bortforklaringen i etterkant. Andre eksempler dreier seg om bortforklaring av mer tradisjonelt jødehat, som å bortforklare mobbing av jødiske skolebarn ved å henvise til Israels politikk.

Kritikk av et marginalg fenomen

Vi kan kritisere teorien om den nye antisemittismen for å være et mangelfullt forsøk på å lete etter hat rettet mot en spesifikk minoritet. Det virker også som at eksempeltilfanget er for tynt og tilfeldig til å anklage venstresiden for denne nye formen for antisemittisme. Andre undertrykte grupper fortjener vår oppmerksomhet i like stor grad, selv om dette er et argument som ikke står spesielt sterkt. Kanskje burde vi heller finne et nytt begrep for dette og heller forkaste antisemittisme som et begrep på en ny utvikling. Uansett er det snakk om et

marginalg, men likevel viktig fenomen. Antisemittismen som verdensanskuelse må aldri få blomstre igjen. Offentligheten må gjøre alt den kan for å forhindre det.

Legitim politisk kritikk

Å delta i den politiske debatten som omhandler Israel og Palestina, er å delta i et retorisk-politisk minefelt. Begge sider står klare til å arrestere hverandre for overtramp. Den vanskelige balansegangen blir som idehistoriker Håkon Harket skriver i fagboken *Jødehat*: «Forstår man kritikken av Israel utelukkende i lys av antisemittismens historie, er det en fare for at legitim opinionsdannelse kriminaliseres. Unnlater man å ta den i betraktning, er det omvendt en fare for at jødehat legitimeres.» Dette er knivseggen vi må balansere på. Legitim kritikk legger seg på et nivå hvor generaliseringene er færrest mulige, og først og fremst består av virkelige aktører – ikke av abstrakte grupperinger, som handler basert på fiktive gruppeegenskaper. Finanskrisen i Hellas kan like lite forklares som et resultat av grekernes iboende latskap, som at Israels politikk kan forklares ut ifra en nazilignende brutalitet.

Mer kunnskap, mindre demonisering

Å sammenligne staten Israels politikk med nazismens forsøk på å utrydde jødene er en demonisering, som aldri skaper forståelse – kun hat. Ved nettopp å gjøre det, kan noe av hatet som ettertiden kjenner overfor nazismen, på en enkel og ubekymret måte overføres til et hat for Israel. Demonisering kan være begynnelsen på en verre utvikling, på en økende «gammel» antisemittisme hvor voldshandlinger er middelet. Vi trenger en debatt som ikke maner frem bilder av svart og hvitt, men som får fram nyansene. Høyresiden, venstresiden, Israel og Palestina: Ingen politisk debatt tjener noe på å aktivere gamle og rasistiske fordommer og stereotyper. Med hatord som middel i den politiske debatten innskrenkes viljen til å søke fredelige løsninger, og utsiktene til fred blir færre i en allerede fastlåst situasjon. De politiske debattene speiler holdninger i samfunnet, men de er også med på å påvirke holdningene våre. Desto viktigere er det at vi søker de beste argumentene. 🗣️

SAMFUNNSREDAKTØR

ARGUMENT SØKER SAMFUNNSREDAKTØR

Argument er Norges største, tverrfaglige studenttidsskrift, og drives av studenter og unge forskere i Oslo. Tidsskriftet har fem utgaver i året og når ut på alle læresteder tilknyttet Studentsamskipnaden i Oslo og Akershus (SiO). Vi senker terskelen for å ytre seg og gjør kunnskap underholdende.

Er du en god formidler? Synes du det er viktig at studenter tør å ytre seg om faget sitt og har en stemme i den offentlige debatten? Da er du personen vi leter etter. Samfunnsredaktøren bestemmer hvilke temaer og debatter Argument skal løfte, og er en del av selve ryggraden i tidsskriftet.

Som samfunnsredaktør får du:

- Ledererfaring
- Redaksjonell erfaring og formidlingskompetanse
- En sentral stemme i Norges største studenttidsskrift
- Verdifulle kontakter innen forskning og media
- Kurs og foredrag

Vi ser etter en person som:

- Har skriveerfaring
- Evner å gjøre tekst tilgjengelig for et bredt publikum
- Kan lede en redaksjon og drive rekruttering
- Tar initiativ, jobber selvstendig og håndterer tidspres

Aktuelle søkere kan bli bedt om å sende attester eller ev. arbeidsprøver. Arbeidstiden er fleksibel, og kan godt kombineres med studier. Vervet er honorert. Opplæring vil bli gitt.

Har du spørsmål? Skriv til samfunnsredaktør Eirik Wig Sundvall på samfunn@argumentnett.no

Send søknad og CV til redaktor@argumentnett.no innen 28. august.

 argumentnett.no

 [argument studenttidsskrift](https://www.facebook.com/argumentstudenttidsskrift)

 [@argumentnett](https://twitter.com/argumentnett)

 [@argumentnett](https://www.instagram.com/argumentnett)

argument:

RIKDOM

Esler i smoking - Benedicte Tandsæther-Andersen om de rikes trender og sosiale kapital s. 11

Rikdommen i elendigheten - Live Skartveit om dystopi på film og framtidens velstand s. 16

Piketty, Robin Hood og nyttige utopier - Kjetil Nordengen konfronterer venstresiden og Norges flau formue s. 18

Kampen for tilværelsen - Audun Stokke Hole forteller om musikkens sanne rikdom i Lydsporet s. 20

Og mye mer.

Esler i smoking

Vi vil ikke alltid innrømme det, men rike menneskers livsstil appellerer til mange av oss. Trender oppstår ofte fordi de rike og profilerte gjør eller har noe vi andre kopierer. Hvorfor er det slik?

SOSIAL KAPITAL

Av Benedicte Tandsæther-Andersen

Dyre statusprodukter handler først og fremst om livsstil og hvem vi ønsker å bli assosiert med. Dette kalte den kanadiske sosiologen Erving Goffman for «status by association». Kort fortalt dreier det seg om at mange av oss ønsker å bli assosiert med de som har tilgang på luksus, velstand og overflod. For eksempel kan det å ha en kjendis i omgangskretsen bidra til å bygge ens eget rykte, som på sikt kan gi mange fordeler.

Haltende forfengelighet

Effektiv bruk av assosiasjon kan være nesten like bra om man ikke har et nært vennskap med en kjendis. På slutten av 1860-tallet begynte britiske overklassekvinner å halte. Det nye ganglaget deres fulgte dem overalt og ved alle anledninger. For folk som ikke leste motebladene, kunne det virke som om kvinnene hadde blitt offer for en epidemi som bare rammet overklassen. De lavere sosiale lagene, der smittsomme sykdommer var langt vanligere enn blant rikfolk, var merkelig uberørt. Det var fordi haltingen hadde blitt en trend, og

Syfilis var intet mindre enn trendy ved det franske hoffet.

landets rikeste ledet an. Trenden oppstod da prinsesse Alexandra fikk revmatisk feber etter å ha født sitt tredje barn i 1867. Som en følge av dette ble hun varig halt. Sietetekvinnene i Storbritannia grep dette handikaket med begge hendene, og det samme gjorde skomakerne. Snart var det mulig å kjøpe skopar med ulik høyde, så haltingen skulle bli så troverdig som mulig. Til tross for den kongelige opprinnelsen, var «The Alexandra Limp» som trender flest: den forsvant relativt fort ut av motebildet da ganglaget ble så vanlig at hvert ball hadde 10–15 halte gjester. Trenden ble latterliggjort i avisene, og de motebevisste kvinnene ønsket ikke å bli ledd av. Dermed forsvant trenden. >>>

Dronning Alexandra, prinsesse av Wales. Foto: The lost gallery/Flickr

Foto: istoletv/Flickr

Kong Louis XIV. Maleri av Hyacinthe Rigaud.

>>> En trend å dø for

Kraften i assosiasjonene er sterk, og spesielt én konge skapte flere trender. Louis XIV sin tid som konge blir ofte betegnet som en storhetstid, derfor ble han også kalt Solkongen. Ryktet om at han gjorde sin egen talefeil moderne sier noe om kongens status. Skarringen skal ha blitt så utbredt først og fremst fordi folk ville minne om ham. Livsførselen hans, med mange lettli-vede fester i tidlig alder, førte til at han allerede i tenårene ble smittet av den seksuelt overførbare kjønnssykdommen syfilis. Et av symptomene var hårtap, men kongen løste det ved å bestille store parykker. Dette ble raskt kopiert av andre ved hoffet. Syfilis ble intet mindre enn trendy ved det franske hoffet: jo flere seksualpartnere, jo bedre. Det tok flere tiår før folk forstod hvilken helsefare syfilis utgjorde. Langvarige sykdomsforløp og smertefulle dødsfall fulgte som et resultat av sykdommen.

Innen folk ble oppmerksomme på farene, hadde flere syfilistrender rukket å feste seg i overklassen. Minst én av dem finnes fortsatt: eldre overklassefruer som stritter med lillefingeren når de drikker te og kaffe. Hvordan oppsto denne trenden? Solkongens sykdom ga ham stive ledd, og gjorde det vanskelig å holde tekoppen skikkelig. Dermed strittet

lillefingeren ukontrollerbart. Det franske hoffet merket seg denne elegante måten å vise at man hadde mange seksualpartnere, og snart hadde alle sammen strittende lillefinger. Siden den tid har dette blitt et udis- kutabelt tegn på overklasse og vel- stand, selv om få vet hvorfor.

Stjel stilen!

Ofte har vi ikke råd til de mest trendy produktene, selv om vi gjerne vil assosieres med menneskene som bærer dem. Hva blir da løsningen? Det er nok ikke tilfeldig at små og «billige» designersmykker ofte selger bedre enn de store og dyre smykkene fra det samme merket. Disse kan forstås som det den franske sosiologen Pierre Bourdieu kalte for «sosiale markører». Det er ikke egentlig så viktig om du har råd til de aller dyreste og mest populære produktene, så lenge du kan vise at du liker stilen. Dette gjelder for eksempel en veske fra Louis Vuitton. Det hjelper på statusen selv om du har en rimeligere modell. Eller en kopi, for den saks skyld. Flere motehus har opp-

levd dette problemet: de falske veskene selger minst like godt på verdensbasis som de ekte gjør. Når luksusvarene blir tilnærmet fritt til-

Minst én syfilistrend finnes fortsatt: eldre overklassefruer som stritter med lillefingeren når de drikker te og kaffe.

gjengelige som kopier, synker også den sosiale verdien produktene har. Ukeblader og interiørblader har egne spalter som handler om å «stjele stilen». Disse spaltene inneholder bilder av dyre varer, med henvisning til billigere varer man kan kjøpe i stedet. Mange av oss kopierer dette, fordi vi ønsker oss litt av glansen.

«Kvelende kjeder» på moten

I gamledager kunne man alltid stole på at de kongelige var trendsettere. Det var mulig å «stjele» deres stil uten å være redd for at den skulle gå av moten umiddelbart. Dette er den tidligere nevnte prinsesse Alexandra beviset på. En ulykke i barndommen hadde gitt henne et arr på halsen, noe hun skammet seg over. For å skjule skaden fikk hun designet noen ekstravagante utgaver av tettsittende halskjeder. Lignende smykker hadde vært på markedet i flere århundrer før

prinsessen begynte å bruke dem. De ble kalt «choker necklaces», på norsk «kvelningskjeder». Hennes luksuriøse varianter var likevel større, laget av gull, sølv eller fløyel, og dekorert med diamanter og perler. Det var vanlig at kjedene hadde flere rader, og ofte dekket de hele halsen. Sosietskvinner og andre kongelige hev seg på den nye smyk- ketrenden. Vår egen dronning Maud brukte ofte slike kjeder. Billigere varianter dukket opp på markedet også; de ble populære blant vanlige folk, så vel som operasangerinner og prostituerte. Med prinsesse Alexandras hjelp spredte overklassetrenden seg, og selv i dag kan man se spor av den. Britney Spears, Kim Kardashian, Angelina Jolie og Rihanna er bare noen av kjendisene som har brukt perle- og diamanthalskjeder med lignende design. Smykestilen har blitt en akseptert del av hva vi assosierer med eleganse og rikdom, og få spør seg hvorfor eller hvordan trenden oppstod. Den sosiale markøren har blitt så sterk i seg selv at den ikke trenger noen be- grunnelse eller bakgrunnshistorie lenger.

Gamle penger og kulturkunnskap

Sosiale markører handler ikke bare om hva vi gjør for å vise statusen vår, men også hvor-

dan vi gjør det. God smak kan kanskje imi- teres, men det kreves talent og kunnskap for å bruke sosiale markører riktig. Begrepene «gamle» og «nye» penger er egnet til å vise denne forskjellen. «Gamle penger» viser til familier med nedarvede penger. Disse familiene følger ikke trendene, de har det «i ryggmargen». De avskriver moderne mote som midlertidig og vulgært. Derfor gir be- grepet assosiasjoner til herregårder, jakt- hunder og store stuer med gamle bøker. «Nye penger»-begrepet er ment å fremhe- ve det «vulgære» ved oppkomlinge- ne: de nyrike som ikke har vokst opp med de rike fami- lienes livsstil, men

som likevel prøver å kopiere den. Der perso- ner med gamle penger vet nøyaktig hvordan de skal oppføre seg, kan de med nye penger streve med å forstå de samme sosiale kodene. Detaljene kan avgjøre om man får innpass eller ikke: Å skulle kopiere det familier med «gamle penger» gjør og sier kan oppleves som å komme til en annen kultur. Det å ord- legge seg riktig kan være like viktig for å få

innpass i det gode selskap, som hvilke klær man bruker. Språket er en sosial markør på samme måte som en designveske, og kan avsløre hvor vi kommer fra.

Rikdommens norm

Paradoksalt nok har ofte de familiene som har gjort minst for å tjene pengene de bruker, mest status. Egentjente penger gir assosiasjo- ner til et ønske om å endre sine egne levekår til det bedre, og det er ikke trendy.

Paris Hilton skaffet seg etter hvert en ny veskehund, rett og slett fordi chihuahuaen Tinkerbelle ble for stor for vesken.

Som nevnt er det detaljene som kan avgjøre hvor- dan man oppfat- tes. Betyr dette at sosiale markører har makten til å bestemme om man oppfattes som gamle eller nye penger? Familier med gamle penger foretrekker for eksempel ofte å leve relativt tilbaketrukne liv: de har blitt så rike at de har blitt lei av berømmelsen som følger med, mens de ny- rike lever av berømmelsen. En av USAs mest kjente og rikeste familier er den norskættede Hilton-familien. Det er først og fremst Paris Hilton som har brakt familien inn i >>>

>>> det internasjonale rampelyset, men familien er godt kjent i USA. Det var hennes norske oldefar som startet hotellkjeden Hilton, som familien fortsatt eier. Familien kvalifiserer til å være «gamle penger», men lever ikke det tilbaketrunkne livet mange forventer av dem. Slike eksempler har gjort at begrepet om de «nye pengene» utvides til å gjelde flere generasjoner. Effekten blir omtrent som å kalle noen for «fjerdegenerasjons innvandrere», og kan være katastrofal for den sosiale statusen.

Paris Hiltons veskehunder

De nyrike bidrar også til trendene. Tidlig på 2000-tallet kjøpte Paris Hilton en chihuahua hun kunne ha i vesken. Dette ble raskt omfavnet av moteinteresserte, og det tok ikke lang tid før dette var en trend. Tidligere hadde de minste av de allerede små hunderasene blitt regnet som kullenes svakeste, men nå ble disse solgt først. Etterspørselen av slike hunder økte, og med dette også avlen, av stadig mindre hunder. Paris skaffet seg etter hvert en ny veskehund, rett og slett fordi chihuahuaen Tinkerbelle ble for stor for vesken. Kraften i assosiasjonene disse hundene ga var så sterk at trenden holdt seg i mange år.

Motenes korte liv

Det kan være vanskelig å navigere i trendlandskapet – spesielt hvis man skal gjøre som de rike. Høy sensitivitet for sosiale koder kan være helt avgjørende for å sikre ens egen status. Nettopp sansen for detaljene – alt fra en prinsesses ganglag til en veskehunds størrelse – kan være avgjørende. Feilsteg latterliggjøres, som for eksempel at alle kaster seg på samme trend samtidig. Det som var populært i går er litt mindre populært i dag; det er slik moter fungerer. Vi ler ofte litt oppgitt av de som følger med i motebildet, de som helt tydelig gir etter for statusjaget. Likevel følger svært mange av oss bevisst eller ubevisst disse trendene selv.

En ukjent person sa en gang at: «Et esel kledd i smoking er stadig vekk et esel». Verken Louis XIV, prinsesse Alexandra, Hilton-familien eller «gamle penger»-familie er vesentlig forskjellige fra oss andre, selv om vi lett kan tro det. De rikes sosiale markører og kraften i assosiasjonene gjør at vi tror at livene våre blir bedre om vi blir mer som dem. Med Instagram og Facebook har det dessuten blitt mye enklere å vise frem at vi er som kjendi-

«Et esel kledd i smoking er stadig vekk et esel.»

se, selv om kjendisene ikke nødvendigvis vil være som oss. Litt av glansen ved å være en kjent person er jo nettopp at man ikke er helt som alle andre. Runddansen – jakten på det som er trendy i morgen – blir en av følgene. Kan så «vanlige mennesker» noen gang ligge foran den trenden som skapes av rikdom? Det er mulig at det er eller annet sted i det franske kongeriket fantes

Foto: Eva Rinaldi/Flickr

en annen mann med en like strittende lillefinger som Louis XIV. Likevel ble han ikke trendy, og døde sannsynligvis uten å vite at han ville gitt et imponerende inntrykk ved det franske hoffet. Syfilis var ikke moderne før kongen hadde det, og vil neppe bli det igjen. Det beundrende hoffet rundt ham iakttok alt han gjorde, og visse kjennetegn ble til statussymboler. Det er lett å glemme det mest vesentlige når vi kopierer dem vi beundrer: det er vi som skaper trendene. a

en annen mann med en like strittende lillefinger som Louis XIV. Likevel ble han ikke trendy, og døde sannsynligvis uten å vite at han ville gitt et imponerende inntrykk ved det franske hoffet. Syfilis var ikke moderne før kongen hadde det, og vil neppe bli det igjen. Det beundrende hoffet rundt ham iakttok alt han gjorde, og visse kjennetegn ble til statussymboler. Det er lett å glemme det mest vesentlige når vi kopierer dem vi beundrer: det er vi som skaper trendene. a

RIKDOM: Kvifor seier vi det?

ETYMOLOGI

Av Peter van de Groep

Ordet «rikkdom» tydde ikkje rikdom på norrønt, men heller makt. Er det mykje skilnad mellom å vera rik og å vera mektig? Ta orda «rik» og «rett» som kjem frå same rot. Tyder det at dei som har pengar òg har rett? Når ein ser seg rundt i denne postmoderne kapitalistiske verda skulle ein nesten tru det.

Rikdom er det å vera rik; det å ha god utkome, stor eigedom eller formue. Ordet er bygd opp av to deler: substantivet «rik» og suffikset «-dom». Det norske suffikset «-dom» nyttar vi når vi snakkar om ein eigenskap eller tilstand, som til dømes i orda «visdom», «eigedom» og «rikkdom».

Ordet «rikkdom» skildrar altså ein tilstand eller eigenskap; nemleg det å vere rik. Ein som er rik er ein som eig mye, blant anna pengar, det er ein som er velstående. Ordet er avleidd av norrønt «rikr» som tyder så mykje som «mektig, stor, fornem, sterk, streng, hard, rik». Ordet kjem av germansk «rikja», er av keltisk opphav og nærskylt med norsk «rike» og «rett». Den keltiske stammen var opphavleg «rix» og han finn vi tilbake i namna på den galliske helten i ein kjend teikneserie; Asterix. Namnet til den vesle hovudpersonen er ei blanding av latin «asteriscus», som tyder ei lita stjerne og keltisk «rix», som tyder konge. Desse finn vi tilbake i namna på dei galliske høvdingane som Vercingetorix, Dumnorix og Orgetorix. Leddet «rik» inngår òg i fleire forenamn som Eirik, Henrik og Rikard.

Viss vi følgjer dette leddet heilt tilbake til rota, då finn vi det gamle indoeuropeiske ordet «reg» som har gjeve oss mange ord som blant anna rett, riktig, korrekt, rektangel, regjera, regent, rex, anoreksi, regi, regissor, region og regel. Ordet «reg» tydde «å røra seg i rett linje, leia». Av den stammen fekk vi typisk germanske ord som «riktig» (tysk: «richtig»), latinske ord som «regjera» («regere») og «regel» («regula»), keltiske ord som rik og rika (av «rix») og til og med det gresk ordet «anoreksi» (av «án» + «ὄρεξις» eller an + orexis som tyder «mangel på attrå»).

I ei undersøking som heiter *The Rich*

Mange av oss er meir villige til å ta imot råd frå rike folk, sjølv om det ikkje har noko å seia for rådet vi tek imot. Foto: Kjetil Rec

Are Always Right: The Influence of Advisor Wealth on Consumer Decisions konkluderer Stein van Osselaer at når vi tek imot råd, så påverkar rikdommen til rådgjevaren oss til ei stor grad, sjølv når det eigenleg er irrelevant. Mange av oss er meir villige til å ta imot råd frå rike folk, sjølv om det ikkje har noko å seia for rådet vi tek imot. Han viser at vi viklar laus rikdom frå ekspertise. Vi har ein tendens til å ta råd på alvor når det kjem frå ein som har ei overflod av pengar. Vi ser dette òg i andre område; til dømes når Britney Spears snakkar om politikk eller når Justin Bieber har noko å seia om abort. Dette har mykje å gjera med det ein kallar for «oppfatta makt» og i den forstanden er det slikt at dei som er rike òg er mektige.

Heldigvis er vi menneske i stand til å tenkja for oss sjølv, og det tyder at vi kan ta med oss denne informasjonen vidare i livet. Berre fordi ein er rik tyder ikkje at den personen veit noko om politikk eller naturvern. Berre

fordi ein tente millionar i hotellbransjen tyder ikkje at ein veit noko om global oppvarming eller kva for skor er best å gå i. Vi må tenkja oss godt om før vi tek imot råd. Kvifor skal denne personen vita noko meir om dette temaet? Er ho ekspert? Har ho utdanna seg i dette feltet? Eller er ho rik og berømt og trur vi difor på kva ho seier? I kvadet *Hávamál* lesar vi allereie at rikdom er «valtastr vina», altså ein vinglut eller uberekneleg ven, og det er like sant i dag som det var på 1200-talet. Ver skeptisk til rikdom på same måten som ein er skeptisk til upålitelege vener. Dersom vi lét rikdom lura oss, så hamnar vi i den situasjonen som Grundtvig frykta allereie då han skreiv:

«Og da har i Rigmom vi drevet det vidt, naar Faa har for meget og Færre for lidt.»

Det finst visdomsord frå alle tider og stad som minner oss på at pengar ikkje gjer lukkeleg og at rikdom ikkje er svaret på alle problema våre. La oss ikkje gløyma det! a

Rikdommen i elendigheten

Du befinner deg i et ødeland, sand så langt øye kan se. Der det en gang var sivilisasjon, liv og fruktbarhet, er det nå bare død. Hvem overlever, og hva har dette å si for vår forståelse av samtiden vi lever i?

«Mad Max: Fury Road». Foto/Copyright: SF Norge AS. Faksimile: Filmweb.

DYSTOPISK FILM

Av Live Skartveit

Vi mennesker har vi alltid vært flinke til å spå vår egen undergang. Fra 1984 til *The Handmaid's Tale*, fra *V for Vendetta* til *Mad Max* ser vi våre største frykter utspilt mellom permene og på den store skjermen. Totalitære regimer, naturkatastrofer, onde overhoder, vold, nød og elendighet. Problemer vi kjenner godt til fra vår egen samtid, og som vi gjerne skulle ha gjort noe med. Historiene blir en slags politisk protest mot alt som er kjipt med vår verden, trygt observert fra vår egen sofakrok.

Verdien av en livmor

Fem sexslaver er på rømmen. Hjulpet på veien

av en ustabil einstøing og en forlapt militærleder kjører de gjennom Australias sanddyner, så langt vekk fra den onde lederen Immortan Joe som mulig. Han vil ha tilbake sine skatter, The Five Wives. Slik er utgangspunktet for blockbusteren *Mad Max: Fury Road* fra 2015, som henter fram den gamle actionhelten fra 70-tallets kulturlogi.

Det er ikke tilfeldig at det er nettopp sex-slavenes rømmingsferd som setter i gang det spektakulære dramaet. I Max Rockatanskys verden er befolkningen i stor grad sterile, de har fødselsskavanker og fryktelig helse. The Five Wives, derimot, er toppen av kransekaka. Det er de vakreste kvinnene i området, og attpåtil bærer de den største skatten: barn. The Immortan Joe ser ikke med blide øyne på at hans største skatter og hans eiendom flykter,

og setter i gang en enorm «redningsprosess».

Det sies ofte at barn er den største skatten på jord, og i verdener som denne er betydningen i aller høyeste grad bokstavelig. I Margaret Atwoods klassiker *The Handmaid's Tale*, på norsk *Tjenerinnens bekjennelser*, er hovedpersonen mer eller mindre en fødemaskin. Sendt for å bo hos de mektigste familiene er hennes eneste mening med livet å bære fram et barn. Hun blir holdt for seg selv, kun tillatt samtale med andre kvinnelige tjenere.

Disse kvinnene har til felles at de, i kraft av sin fruktbarhet, blir meget høyt priset. De blir satt på en pidestall som skatter, uvurderlige skatter, verdt å ta store risikoer for å hente tilbake. De er altså ikke mennesker – men ressuser. Kvinnene blir vandrende fødestuer. De er eiendom. «We are not things» roper The Five Wives i deres forsøk på å få tilbake sin autonomi, men i en verden hvor det eneste som betyr

noe er å føre menneskeheten framover er det nettopp det de er. Ting.

Kampen om kontrollen

Man trenger ikke penger for å kunne kalle seg rik når alle rundt seg er lut fattige. Det holder å kontrollere ressursene – maten, vannet, verdifulle steiner og intelligens. Ta vår alles kjære Katniss Everdeen, fra den kjente bokserien *The Hunger Games*. Hun lever på ingen måte på en ødelagt klode, hverken krig eller naturkatastrofer har forringet det frodige landskapet. Likevel lever de fleste av dem i nød og elendighet. De ulike distriktene har ulike oppgaver – Katniss' distrikt bærer ansvaret for kullproduksjonen. De andre distriktene bærer hver sin spesifikke byrde: tømmer, mat, elektronikk eller luksusgjenstander. En overflod av ressurser, som kun de rikeste og mektigste av eliten i The Capitol får oppleve gleden av. Det trenger ikke være mangel på ressurser for å skape fattigdom og elendighet, men heller kontrollen over disse ressursene fra det grådige fåtallet. Det er skremmende lett å trekke paralleller til vår egen verden. Hvor Nestlé frakter vann ut av California, en stat i krise etter tørke. Hvor barnearbeidere i Bangladesh jobber i elendige kår slik at vi kan få billig og stadig utskiftende mote.

Hvor blodet renner av diamantene fra Kongo.

For at en regjerende overklasse skal kunne holde på sin komfortable livsstil, er det viktig å skape en tilsvarende underklasse, og holde dem der. I *Snowpiercer* er Chris Evans fanget bakerst i toget, bokstavelig talt. I en ulevelig verden har menneskeheten samlet seg ombord et enkelt tog som aldri stopper. Jo lengre framme i toget du befinner deg, jo høyere på rangstigen er du. Det kan virke som et logistisk mareritt, men som allegori fungerer det utmerket. Lag en underklasse, hold dem bakerst i toget, og bruk dem for din egen vinning. La dem tro, slik Tilda Swintons karakter sier det, at de er skoen. En del av et større bilde. Helt nødvendig for folkets overlevelse, men som skoen – den skitne, stakkarslige delen av den figurative kroppen. Etter en hel rekke makabre og absurde funn langs deres kampen gjennom toget viser det seg også at selve maskinen som driver toget framover er de fattiges egne barn – perfekte små verktøy som alene kan nå maskinens kjerne.

Who killed the world?

I de aller fleste dystopier og marerittaktige fremtidsvisjoner styres verden av et patriarkat

i ordets kraftigste betydning. Enkelte kvinner får komme til makten, som Emperor Furiosa i *Mad Max* og Swintons karakter Mason i *Snowpiercer*, men kun dersom de gjør seg selv

«Mad Max: Fury Road». Foto/Copyright: SF Norge AS. Faksimile: Filmweb.

så kjønnsløse som mulig, i Furiosas tilfelle, og ikke går mot den heller barbariske behandlingen av kvinner ellers i samfunnet, som Mason.

Det er da heller ikke uten grunn at *Mad Max: Fury Road* har blitt både hyllert og slak- tet som en feministisk action-film. Emperor

Furiosa og hennes barndoms patriarki går til angrep på The Immortan Joe, hans patriarkat og den kapitalismen den symboliserer. The Immortan Joe går så langt i sin knallharde kontroll om ressursene at han samler alt vannet som hentes fra under bakken, beholder det selv og kaller det «Aqua Cola». Likeledes symboliserer kvinnenes maktovertagelse i *The Hunger Games* Capitol en overgang. Fra President Snows kalde, kyniske og brutale kapitalisme til en fri verden. Med det menes naturligvis ikke at alle kvinner er fredselkende og sosialistiske vesener, men at de ofte sees som symboler på å styrte det gamle, harde og få inn nytt, friskt blod.

Fremtidsvisjonenes verdi

Det er intet nytt å bruke alternative verdener, fremtidsvisjoner og lignende for å kritisere det nåværende samfunnet. Slike historier har lenge blitt brukt i samfunn uten yringsfrihet, hvor du for sensurens skyld dekker til hovedpoenget. Vi finner eksempler på dette over hele verden. Kjent for reiser inn i fremmede, dystopiske samfunn for å kommentere på sitt eget er for eksempel *Gullivers reise*, fra 1726 og vår egen

Niels Klims underjordiske reise, fra 1741.

Dystopier og post-apokalyptiske fiksjon gjenspeiler ofte hva vi mennesker frykter og hater mest. Vi styrter tyranniske overhoder

og vi sloss mot de som ønsker å tjene på vårt slit, de som tar våre ressurser for å skape seg sin egen rikdom. Derfor er det interessant å se at det som foregår i disse dystopiene, nå skjer i vår egen verden uten at vi bruker særlig tid på å motarbeide det.

Kommodifisering av kvinner og barns kropp og seksualitet har funnet plass så lenge vi har hatt skriftlige kilder. I vårt moderne samfunn er ikke slaveri lenger tillatt, med mindre det går gjennom luselønn for ekstremt hardt arbeid, for å lage våre klær, våre tv-er. Vi har au pairer til å ta vare på våre barn, og betaler dem en slikk og ingenting. Det er blitt greit at noen må slave for at vi skal ha det godt, så lenge vi ikke trenger å se på dem lenger. Derfor plager de prostituerte som vandrer ned Karl Johan

oss, derfor blir vi opprørte av å se hvordan The Five Wives blir behandlet. Det blir altfor tydelig at noen må ha det vondt for vår fordel.

Gjennom hardtslående filmatiske verk som *Mad Max: Fury Road* og *Snowpiercer*, får vi se det for hva det virkelig er: slaveri. Utnyttelse og ødeleggelse av menneskene rundt oss. Dermed blir det enda viktigere at vi som ser disse filmene er i stand til å se dem for det faktisk er, en kritikk av vårt samfunns dobbeltmoral. Visst er en film med stilige biler, mye fart og eksplosjoner god underholdning, men der det er noe mer, er det nødvendig å ta inn over oss hva som faktisk blir fortalt.

Marerittaktige fremtidsversjoner er ypperlige verktøy for å sette lys på vår verdens problemer, men enda mer er det en utmerket måte å få øye på vårt eget hykleri. ☹

Piketty, Robin Hood og nyttige utopier

Venstresiden i Norge gir seg ende over av begeistring for Thomas Piketty. Men økonomens politiske utopier vil ingen diskutere.

Foto: Michael Fleshman/Flickr

ULIKHET

Av Kjetil Nordengen

I Norge, landet med minst økonomisk ulikhet i verden, er visst alle opptatt av ulikhet. Akademikere, politikere, fagforeningsfolk og tenkesmier flokket seg rundt Thomas Piketty da han var i Norge i vinter for å utdype det han har skrevet i boka *Kapitalen i det 21. århundre*. Til og med det liberale tidsskriftet *Minerva* lot seg rive med og viet et helt nummer til ulikhet, hvor redaktøren på lederplass skriver at «[h]øyresiden må tenke mer på ulikhet».

Venstresiden har særlig bitt seg merke i at Piketty dokumenterer at ulikheten mellom rike og fattige øker. Piketty mener det skyldes at kapital vokser fortere enn realveksten, altså at det er mer lønnsomt å ha mye penger enn det er å jobbe. Dette synes venstresida er urett-

ferdig, og bruker Piketty som skyts mot høyresidens skatte- og avgiftskutt. De ønsker seg mer til omfordeling. Men når Piketty påpeker at Norge, med sitt 6 572 025 177 953-kroners investeringsfond, er en betydelig internasjonal kapitaleier, og at vi dermed bidrar til global ulikhet og urettferdighet, blir det underlig tyst.

85 rike = 3 500 000 000 fattige

I januar kom den internasjonale hjelpeorganisasjonen Oxfam med forskningsartikkelen *Wealth: Having It All and Wanting More*, som viser at verdens velstand konsentreres på stadig færre hender. I 2009 eide verdens én prosent

rikeste 44 prosent av alt vi måler i penger, og i 2014 hadde tallet steget til 48 prosent. Oxfam anslår at i 2016 vil den rikeste hundredelen av oss eie mer enn de øvrige 99 prosent av verdens befolkning til sammen. Som Aksel Lund Svindal sier i reklamen: «Det går fort, ass!»

Andre interessante tall fra Oxfams studie viser at antallet milliardærer som trengs for å matche den fattigste halvdel av jordas befolkning synker med tilsvarende galopperende hastighet:

I 2010 måtte de 400 rikeste personene i verden gå sammen for å skrape sammen en like stor formue som den fattigste halvparten av verdens befolkning. I 2014 holdt det med de 85 rikeste.

Stopper interessen for ulikhet ved Svinesund, eller varer den til Hellas? Strekker den seg helt til ytterst på Afrikas horn?

Formuene ser ut til å øke eksponentielt i toppen, mens de fattige øker i antall.

Oxfam kommer med en smørbrødsliste over tiltak de mener myndighetene rundt om i verden må sette i gang for å begynne å reversere ulikhetsutviklingen. Noen av disse tiltakene kan vi nok skryte av at vi allerede har på stell i Norge, som robuste offentlige tjenester og sosiale sikkerhetsnett for innbyggerne. Men andre tiltak, som å dele skattebyrden rettferdig og unngå skatteflukt, er vi ikke like gode på. Aller dårligst er vi kanskje til å innfri Oxfams siste punkt på lista, som dreier seg om å bidra til globale forpliktelser for å fjerne ulikheten.

Norge bidrar til økt global ulikhet

Norge bidrar riktignok med ganske mye i bistand, faktisk over en prosent av BNP. Det er en overoppfyllelse av de 0,7 prosent av BNP den amerikanske økonomen Jeffrey Sachs i *The End of Poverty* fra 2005 mente verdens rikeste land burde bidra med for å gjøre markante innhogg i global fattigdom. Men det skulle kanskje bare mangle at vi bidrar litt mer på papiret når vi har vunnet så til de grader i råvareløtteri.

Noe som har fått lite oppmerksomhet i den norske debatten om Piketty, er hans påpeking av Norge som en stor global kapitaleier, og dermed bidragsyter til global ulikhet. «Norge er et perfekt eksempel på hvordan det er å være kapitaleier,» sa økonomistjerna til Klassekampen 15. desember, med henvisning til at mens verdensøkonomien i fjor vokste med tre prosent, var avkastningen fra oljefondet, vår felles sparekapital, på hele 15,9 prosent.

I 2013 kom Attac med en rapport der det hevdet at Norge «har ansvar for finanskrisen» i Europa ved å være kreditor. «I vår rapport viser vi hvordan Norge var en stor investor i mange av de systembærende bankene for krisen, og hvordan vi fortsetter å tjene gode penger på krisepolitikken i Europa i dag,» sa Benedikte Pryneid Hansen, leder i Attac Norge, i forbindelse med rapportlanseringen. Altså tjener vi i Norge gode penger på at andre i Europa har det vanskelig.

I den store sammenhengen er de ulikhetene vi kjemper mot internt i Norge relativt små, og det er faktisk mulig at de midlene vi hegner om og bruker til å bekjempe denne nasjonale ulikheten, bidrar til å øke ulikheten på verdensbasis. Det er interessant å undersøke hvor langt venstresidens solidaritet strekker seg. Stopper

interessen for ulikhet ved Svinesund, eller varer den til Hellas? Strekker den seg helt til ytterst på Afrikas horn?

«En nyttig utopi»

Pikettrys forslag om en global formueskatt har heller ikke fått mye oppmerksomhet i den

Når Piketty påpeker at Norge er en betydelig internasjonal kapitaleier, blir det underlig tyst.

all gjeld. Så legger du en progressiv skatt på det resterende, hvor de med under en million euro (omtrent 8,5 millioner kroner) i formue får null skatt, de med mellom én og fem millioner euro i formue får én prosent skatt, og så en videre opptrapping opp mot ti prosent beskatning av formuer større enn en milliard euro. Dersom en slik skatt blir global, vil det bli umulig for de pengesterke å søke tilflukt i skatteparadis, slik de ofte gjør for å komme unna nasjonal formuesbeskatning.

Dette må da være søt musikk for alle med et bankende hjerte for sosialisme og internasjonal solidaritet? Så hvorfor har dette forslaget nærmest blitt ignorert av venstresiden? En årsak kan være at mange ser på forslaget som fullstendig urealistisk. Det finnes ingen som har oversikt over de største formuene, og slik informasjon er vanskelig å få tak i. Dessuten er en slik ordning avhengig av å være nettopp global for å oppnå ønsket effekt, noe som betyr at alle verdens stater må bli med på avtalen.

Piketty har selv sagt at det er lite sannsynlig at det blir gjennomført. Allikevel vier han et kapittel i boka til dette temaet, som han kaller «en nyttig utopi».

Robin Hood-skatt

Dette er ikke første gang globale skatteordninger foreslås. I 1998 ble organisasjonen Attac stiftet med hovedmål å innføre skatt på alle valutatransaksjoner, kalt Robin Hood-skatt eller Tobin-skatt. Den nobelprisvinnende amerikanske økonomen James Tobin foreslo en slik beskatning allerede i 1972. Forslaget går ut på å innføre en bitteliten prosentandel skatt på valutatransaksjoner og andre finanstransaksjoner, for så å bruke skatteinntektene til å bekjempe fattigdom.

Intensjonen bak Tobin-skatten er å begrense kortsiktige spekulasjoner i valutavestninger, slik at valutakursene skal gjenspeile langvarige bevegelser i markedet fremfor kortsiktige spekulative forventninger. Dette vil også stabilisere finansmarkedene og gi penger i kassa som kan brukes til sosial utjevning.

Da Attac ble opprettet i Norge i 2001, stilte mange organisasjoner seg bak en slik beskatning. Blant dem var LO, Norsk Folkehjelp, Redd Barna og Naturvernforbundet, i tillegg til partiet Rødt og ungdomspartiene AUF, Sosialistisk ungdom og Senterungdommen.

I SVs arbeidsprogram, står det å lese at «[f]or å skape utvikling og global omfordeling trengs store endringer i verdens økonomiske strukturer. De store pengestrømmene går i dag fra de fattige til de rike. SV vil snu dette.» Arbeiderpartiet er ikke dårligere når de sier de vil «jobbe for mer styring av den globale kapitalen», og med konkrete forslag som at FN skal «finansieres gjennom blant annet internasjonal beskatning av valutatransaksjoner».

Det mangler ikke på ambisjoner og løfter i partienes partiprogrammer, men likevel ser vi lite til forslagene og visjonene i praktisk politikk og i den politiske debatten.

Utopier, nei takk?

Piketty foreslo i forlengelsen av forslaget om global formuesskatt å gi bort avkastningen av oljefondet for å kurere aids. Jonas Gahr Støre ble konfrontert med utspillet, og avfeide selvfølgelig forslaget. Jeg vet ikke hvor alvorlig forslaget var ment,

Er det slik at det å diskutere utopier er utenfor mandatet til norsk venstreside?

men det er interessant å observere hvor lite gehør det er for slike «nyttige utopier», selv på venstresiden.

I stedet virker det som om innsiktene fra Piketty bare går inn i den evigvarende diskusjonen om skattenivåer nasjonalt, altså som ny ammunisjon i en gammel innenrikspolitisk debatt. Det er mulig de kreftene på venstresiden som er opptatt av internasjonal solidaritet og global rettferdighet gikk glipp av en gylden mulighet til å diskutere sine ideologiske poenger med skarp økonomisk ammunisjon.

Er det slik at det å diskutere utopier er utenfor mandatet til norsk venstreside? 🤔

Denne teksten har tidligere vært publisert på *manifesttidsskrift.no*.

Kampen for tilværelsen

Lykken er så mangt. Men som regel kan den kjøpes for penger. Lydsporet tar for seg femti år med musikalske betraktninger omkring sann rikdom.

LYDSPORET

Av Audun Stokke Hole

Erik Bye: *Gå til onkel (1958)*

På femtitallet fantes det en måte for unge frustrerte menn å komme seg opp og fram her i verden uten mindfulnessterapi: man kunne dra til sjøs. Om sjømannsyrket er esoterisk for den oppvoksende norske slekt, er vel pantelåneren den reineste eventyrfiguren. For en sjømann på 1950-tallet, derimot, uten noe ekstra Mastercard å sy inn i truselinningen, var en tur «til onkel» en vanesak etter en fuktig kveld på byen. Onkel tok med glede imot konfirmasjonsdressen og de hullete skoa dine, og ga deg noen penger til siste kveld på byen i Baltimore. Dressen og skoa fikk du sjelden med deg hjem igjen til Norge.

Kinsfolk: *Vi skal ikke sova burt sumarnatta (1972)*

Vi spoler raskt fram til tidlig syttital. Etterkrigsgenerasjonen er blitt voksen, og de er så mange at det ikke er plass til alle sammen på den norske utenlandsflåten. Et møtested for et utvalg av dem blir Dolphins viseklubb. Plata *Viser i trengsel* dokumenterer viseklubbens artister på høyden av dens storhetstid, i 1968. Visegruppa Kinsfolk har henta fram et dikt av Aslaug Låstad Lygre fra 1945, med et budskap som godt oppsummerer sekstiåttergenerasjonens definisjon av lykke.

Ballade: *Katt og kaniner (1980)*

Ballade møttes også på nevnte Dolphins viseklubb. I 1980 er Lillebjørn Nilsen og de andre Ballade-medlemmene blitt godt voksne, og spørsmålet om hva som følger etter sumarnatta er aktualisert. Lillebjørn har svaret klart: ut

på landet for å leve i pakt med naturen! Som sagt, så gjort. Et småbruk på Høland er ikke vanskelig å få kjøpt til spottpreis. Men så kommer lørdagskvelden, og hvor er da Club 7 når en trenger det? Selv i dag kan en raskt bruke tre timer med kollektivtransport fra Høland til Nationaltheatret.

Kim Larsen: *Mig og Molly (1986)*

Over til 1980-tallets Danmark, her kjernefamilien er samfunnets grunnleggende enhet. Ungene kommer på løpende bånd, og de skal ha mat alle sammen. Vi aner at Kim Larsens protagonist jobber med veiarbeid eller liknende. Når arbeidsuka er over, tar Molly og vår mann turen til kroa og svinger seidelen til glade viser med sine proletære kamerater. Broderfolkets egen Bruce Springsteen maner i kjent stil fram et lite stykke Danmark slik vi kjenner det. Skål!

Too Far Gone: *Zetor'n (1998)*

Gode arbeidsverktøy beriker livskvaliteten. Olav, etter alt å dømme ungkar og gårdbruker, skal ha ny traktor. Sparepengene går med til en arbeidshest av det velrennomerte tsjekkiske merket Zetor, kjent for å sette sjåførens sikkerhet i høysetet. Det siste er viktig for Olav, som feirer traktorkjøpet med en liten cognac til frokostkaffen. At naboungene hvisker og tisser om han burde handla John Deere i stedet, preller av på en nyforelska Olav. Alle som har kjøpt seg noe fint og dyrt en gang kan kjenne seg igjen i denne countryrockperla.

Dag Vag: *God bok (2006)*

Dag Vag var punkbandet som sakte men sikkert tok veien via nyveiv til afropop og reggae. Det var i reggaeand de ga ut sin siste studio-

plate, i 2006. Livet som turnerende musikere har da for lengst blitt rutine, og frontfigur og låtskriver Stig Vig har funnet ut at sann rikdom er å finne i selskap med favorittforfatteren i godstolen. Skal vi tro teksten, kan boka med fordel være av sorten «en god historie», gjerne ispedd litt eksplosjoner og halsbrekkende eventyr. Som kjent, for den som fulgte forsommerens Knausgård vs Kyklopene-debatt, står ikke den høyverdige litteraturen høyt i kurs hos Söta Bror nå til dags.

Mighty Mala & Chanco: *Cykeltur / Ham Der Hasse: Offentlig transport (2012)*

Denne perlen av en split-sjutommer burde være en selvskreven del av alle pendleres platesamling. Plata er en slags battle der de to danseshall-artistene Mighty Mala & Chanco og Ham Der Hasse har hver sin side til å overbevise lytteren om at deres transportmiddel er det raffeste: sykkelen eller den offentlige transport. *Cykeltur* argumenterer for at dame- og herrens sykkelrumpa, at sykkelen gjør det enkelt å flykte fra politiet, og ikke minst: det er helt gratis. Tilmed reparasjonen slipper Mighty Mala og Chanco å betale for, siden de er slike kjekke, veloppdragne drenger. *Offentlig transport* stiller med argumenter som at hvis man skal hele veien fra Aalborg til København, så kommer sykkelen faktisk til kort. Og det er heller ikke så vanskelig å snike på bussene til Nordjyllands Trafikselskab. Kjør debatt! 🚲

Dette er Audun Stokke Holes siste Lydsporet-spalte, for nå. Om du vil lese mer av skribenten er han også redaktør for folkemusikk.no. Redaksjonen takker for lang og tro tjeneste!

TEMAREDAKTØR

ARGUMENT SØKER TEMAREDAKTØR

Argument er Norges største, tverrfaglige studenttidsskrift, og drives av studenter og unge forskere i Oslo. Tidsskriftet har fem utgaver i året og når ut på alle læresteder tilknyttet Studentsamskipnaden i Oslo og Akershus (SiO). Vi senker terskelen for å ytre seg og gjør kunnskap underholdende.

Er du en god formidler? Synes du det er viktig at studenter tør å ytre seg om faget sitt og har en stemme i den offentlige debatten? Da er du personen vi leter etter. Temaredaktøren bestemmer hvilke temaer og debatter Argument skal løfte, og er en del av selve ryggraden i tidsskriftet.

Som temaredaktør får du:

- Omfattende redaksjonell erfaring og ledererfaring
- Kontakter innenfor forskningsmiljøet og media
- Være del av en ung, engasjert og mangfoldig redaksjon

Vi ser etter en person som:

- Klarer å gjøre lesere og skribenter engasjerte i debatten
- Er en åpen, uformell og en god formidler
- Tar initiativ og har gode ideer
- Har skriveglede og skriveerfaring

Aktuelle søkere kan bli bedt om å sende attester eller ev. arbeidsprøver. Arbeidstiden er fleksibel, og kan godt kombineres med studier. Vervet er honorert. Opplæring vil bli gitt.

Har du spørsmål om stillingen? Send en mail til temaredaktør Kjetil Nordengen på tema@argumentnett.no

Send søknad og CV til redaktor@argumentnett.no innen 28. august.

argumentnett.no

[argument studenttidsskrift](https://www.facebook.com/argumentstudenttidsskrift)

[@argumentnett](https://twitter.com/argumentnett)

[@argumentnett](https://www.instagram.com/argumentnett)

argument:

KULTUR

Ikke tenk så mye – et åpent brev til musikk anmelderne -
Ola Mile Bruland om musikk anmeldernes farlige pratekultur
s. 23

Basert på en sann historie – kvinners liv på film -
Elise Dybvig om historiske filmer og de gode heltinnene s. 26

Stillehavsrikdom - Lise Marie Lunaas Holt om
gavesamfunnets tidløse verdi

s. 28

Ikke tenk så mye – et åpent brev til musikk anmelderne

Musikkomtaler og anmeldelser forsømmer populærmusikkens overfladiske vesen. Den uanstrengte og kroppslige lyttingen nedvurderes i prate- og lyttekulturen.

Northern Soul dansere. Fotograf ukjent, via pinterest.com

MUSIKK

Av Ola Mile Bruland

Musikk anmelder i Dagens Næringsliv, Audun Vinger, sprer en farlig kultur rundt populærmusikk. Anmeldelsen av Paul Wellers *Saturns Pattern* er så tankefull og anstrengt at jeg lurer på om det i virkeligheten er musikk jeg leser om.

– «Sistespoeret «These City Streets» er nydelig LA- og San Francisco-rock, den varer i bortimot ti minutter, i en herlig «Wooden ships»-aktig BPM. «Going My Way» utvikler seg fra styggromantisk pianoballade til

en overbevisende stomper.» (15.05.15 i DN.)

Mellom tette musikkreferanser og i en assosiasjonslek som løper løpsk er det ikke rom for det uanstrengte og kroppslige møtet med musikk.

Tankefulle Vinger om musikkens lange finger

Et verk virker aldri helt isolert. Lytting involverer jo alltid tidligere lyttererfaringer. Det er Vingers besettelse av alle de ting som en låt betyr fremfor måten låta i første instans virker jeg finner veldig problematisk, og som jeg mener skaper problemer i dagens prate- og lyttekultur om populærmusikk.

Vinger er av dem som kultiverer fantasien om at musikk er en test for intellektet, som i stygge tilfeller får lyttere til å tenke at de ikke forstår musikken eller har gått glipp av noe. Det er ikke mulig å gå glipp av musikk, og særlig ikke populærmusikk. Erfaringen av populærmusikk innebærer den samme impulsive dumheten og gapskrattende glede som slap-stickhumor. Den primære erfaringen av populærmusikk er erfaringen av nærvær: groove og rå kraft som ryster kroppen før refleksjonene, filosofien og i grunn all referensialitet slipper til. >>>

Dansere på Wigan Casino. Fotografusjent, via examiner.co.uk

>>> Sammenlignet med litteraturen som er tungt referensiell, altså i stor grad et uttrykk for ting i den virkelige verden, er musikk svært ikke-referensiell. Koblingen mellom musikk og ting i den virkelige verden blir altså mer hal- tende jo sterkere den blir. Populærmusikk bør derfor ikke behandles som *mening* i overveiende grad. Det er farlig å lese musikk anmeldelser som de av Audun Vinger fordi han er tankefull i beskrivelsen av musikk, som egentlig bare like- gyldig farer gjennom oss, og i det vi skrur den av for å vurdere den, har vi mistet det viktige av syne. Musikk på sitt mest essensielle er når den er *på*, og når vi hengir oss til alle dens bevegelser.

Anstrengt, men ufokusert

Vinger fremmer ikke en erfaring som yter rettferdighet mot musikkens spesielle umiddel- barhet, eller populærmusikkens spill med krop- pen. Fremfor kroppen er Vinger ivrig opptatt av det mentale.

I det avbalanserte og i grunnen ganske stille møtet mellom tanke og populærmusikk blir det trangt mellom referansene. Problemet med den gjennombehandla og gjennomreflekterte kjennetegningen til Vinger begyn- ner med at den viser til musikk som ligner den han vil omtale snare- re enn å gå løs på musikken i seg selv.

Ikke minst fremstår referansene som kun- stige. BPMen i «These City Streets» har nemlig mer til felles med «My Medicine» av Snoop Dogg enn «Wooden ships». Vinger gidder ikke å ramse opp en lang rekke formelle egenskaper ved musikken. Jeg tror han vet at det ikke er nok for å gjengi en opplevelse av musikken som kan appellere. Prosjektet til Vinger blir derfor å fremstille en erfaring han fikk, og det skal han først belønnes for. Og så skal han ristes litt for å ha anstrengt seg for mye.

Kvantitet?

Når jeg leser anmeldelsen av Jaga Jazzist nye album, *Starfire* lurer jeg på om vi snakker om samme band.

– «Størst inntrykk gjør andrelåten «Big City Music», som elegant bukter seg fremover på atmosfærisk vis. Midtveis inntreffer den beste bruken av tuba siden Ten Walls househit «Walking With Elephants» ifjor. Den går så over i et Pat Metheny Group-aktig, ekstatisk tema med ordløs vokal og en herlig følelse av finalitet.» (04.06.2015 i DN.)

Det virker tåpelig å kamuflere manglende

uttrykk for opplevelsen av tubaspillet bak et fullstendig irrelevant name-drop av Ten Walls. I dette tilfellet mener ikke egentlig Vinger å føre Jaga og Ten Walls sammen. Likevel fremmer sammenligningen et syn på populærmusikk der den kvalitative erfari- ngen av tubaen, som tøff og videre meningsløs, blir satt til side i favor til en kvantita- tiv bemerkning. Tubaens virke blir for Vinger bare at vi har, eller burde ha, hørt noe lignende ifjor.

Vingers mest sympatiske omtale av låta er imidlertid «en herlig følelse av finalitet». I fina- lemomentet er det ikke interessant hvilke andre band det minner om, eller i verste fall, hvilke metaforer eller andre tankevekkere som settes i spill. Lytteren overgir seg til musikken.

Sofistikert begjær

Vinger sogner til en institusjon som føler at den trenger å til- føye mer til et kul- turelt fenomen enn bare et anerk- jennende adjektiv. Han vil briljere med mening og kunnskap når

musikk skal anbefales, og det blir altså mer prat om all annen musikk enn musikken han vil anbefale. I vår kultur vil vi ha det dypt fremfor overfladisk. Kanskje populærmusikk først og fremst er overfladisk, en *referent* og ikke en *referanse*, og at Vingers jakt på musikkens dybde der- for sprer den komiske holdningen at én låt best begripes gjennom en annen. Vingers anmelderprosjekt er å få frem hva som gjør låta bra og fremstiller dermed en måte å lytte på som i og for seg er sunn. For- tapelsen i den tankefulle, anstrengte og intel- lektuelle oversettelsen av musikkopplevelsen er imidlertid ikke sunn.

Sansing og dansing

Alt Vinger ikke har en referanse på, er noe han ikke våger å ta opp. Dette kommer godt frem i omtalen om *The Black Death* av When som bare beskjeftiger seg med albumets lydige motiver som flaksende flaggermusvinger eller knirkende dører. I denne sammenhengen røper Vinger seg

virkelig når han skriver om Jamie XXs *In Colour*: «Det er musikk som i seg selv er en hyllest til ideen og opplevelsen av musikk. The rest is noise, som en annen flott låt her heter.» (29.05.2015 i DN.) Dersom *opplevelsen* er primær og forut for *ideen* er en låt som kommenterer sin egen

opplevelse et para- doks.

For meg blir kroppen og det mentale metafor- er på to nivåer i lyttingen: en et- tertenkning som virk- somhet som søker

dypere mening i et uttrykk, og en begjærstyrt og naiv virksomhet som tar til takke med ut- trykket slik det viser seg i øyeblikket. Et skeivt riff, som hovedmotivet i «Farlig Vandring» av Panzerpappa, er umulig å systematisere umiddelbart. Idet vi finner en naturlig gang i riffinga innebærer det ikke på samme tid at vi kan gi det en notasjon eller en taktart. Disse oversettelsene av lyd krever betenkningstid. Når vi derimot groover fremfor å gruble følger vi musikken med en intuisjon som bare *kjenner* at eneren kommer uten å *skjønne* det. Før forståelsen av taktarten, 11/8, kommer den sanselige forhandlingen med en rytme som kroppen ikke besitter fra før av. Groove er en instans i populærmusikken der kroppen tvinges vekk fra sin vante rytme og hensettes i en ny. Den overveldende og krevende tilven- ningsprosessen er ikke intellektuell, men net- topp kroppslig.

Musikk anmeldernes ansvar

Musikkomtalen er av de få offentlige forsøkene på å snakke om musikk. Satt på spissen er om- talene de få oversettelsene fra musikk til språk.

Jeg vil ikke nødven- digvis erstatte refer- ensekatalogene til Vinger med adjek- tivkataloger som kan fortelle oss at

Tame Impalas nye album er både fett, kult, litt trist og veldig nostalgisk. Snarere etterspør jeg en snuoperasjon i tilnærmingen til musikken hvor raffinementet ikke ligger i Chris Squires referanse til musikalen *America*, men i den hårete, feite og brummende basslyden—som først og fremst er tøff. Jeg utfordrer Vinger til å gå løs på de tingene ved en låt som faktisk har verdi. Hva er opplevelsen din av musikk som musikk? Alternativet jeg fordrer er ikke banaliserende. Det er bare vanskeligere å prate om, slik det gjerne er med kulturer som hele tiden er i bevegelse. **at**

Når vi derimot groover frem- for å gruble følger vi musik- ken med en intuisjon som bare kjenner at eneren kom- mer uten å skjønne det.

Fortapelsen i den tankefulle, anstrengte og intellektuelle oversettelsen av musikkopple- velsen er imidlertid ikke sunn.

Det er ikke mulig å gå glipp av musikk, og særlig ikke populærmusikk.

Basert på en sann historie – kvinners liv på film

Historiske filmer som setter kvinner i sentrum må ha et kritisk blikk for å unngå at protagonisten kun blir et tragisk offer for sin egen samtid.

FILM

Av Elise Dybvig

«Sometimes the legend is not the whole story». Biopic-sjangeren, eller historiske fiksjonsfilmer, har vært standardvare i Hollywood siden talefilmen oppsto. Historiske oppfinnere, kunstnere og statsmenn har siden befolket lerretet, ofte gjennom et konvensjonelt filmspråk og med innhold rett ut av historiebøkene. Episk filmmusikk, perioderiktige kostymer og scener som viser hvordan individet trosser sin egen samtid for det protagonisten tror på, er andre kjennetegn. Sjangeren ender ofte med å vektlegge betydningen personen har hatt for dagens samfunn, og er godt representert under Oscar-utdelingen. På sitt mest forutsigbare er det en sjanger skreddersydd menn og deres bidrag til verden. Så hva skjer med filmspråket når en kvinnes liv står i sentrum for handlingen?

Kvinner på dagsorden

Det de siste årenes biopics om Diana, Grace Kelly, Coco Chanel og Marilyn Monroe har til felles, er at disse kvinnene var mye fotografert i sin levetid, og utøvde stor innflytelse på motebildet. Dette var kvinner som befestet sin posisjon i offentligheten først og fremst på grunn av utseendet, og filmene om deres liv vil dermed dedikere seg til dramaet bak den glansfulle fasaden. I en lyseblå drakt spør Grace Kelly, portrettert av Nicole Kidman, med mild desperasjon i stemmen: «I can be a mother and a wife and hold down two jobs without the people getting too upset, can't I?». Filmer med kvinner som protagonister oppnår også sjeldent å gå imot tendensen til å forstå kvinners liv kun som en kombinasjon av skjønnhet og maktesløshet.

Legenden Meryl Streep

Amerikanske Meryl Streep har gjennom hele sin karriere spilt kvinneskikkelser fra ulike historiske perioder. Som svar på hvem som skulle spilt ham i filmen om hans liv, sa Antony Sher nylig i *The Guardian*: «Meryl Streep, hun kan gjøre hva som helst». Fra Margaret Thatcher til Julia Child, knytter Streep seg til kvalitetsprosjekter. Hennes tilstedeværelse

Meryl Streep som Margaret Thatcher i «The Iron Lady». Foto/Copyright: Scanbox

gjør også at filmene oppnår å kaste litt mer lys over elementene som utgjør kvinners virkelighet. Til høsten spiller hun sufragetteleder Emmeline Pankhurst i filmen *Sufragette*, som handler om britiske kvinners kamp for stemmerett. Filmen representerer også et skifte fra å følge protagonisten fra vugge til grav, til film som konsentrerer seg om et smalere utsnitt av livshistorien. Dette åpner for en friere tolkning av karakterene og tematikken, og frigjør materialet i større grad fra historiebøkene.

Individet i fokus?

Hva er det som styrer budskapet til en biografisk film? Livet til individet som skal portretteres, eller perspektivet filmskaperne velger å formidle gjennom? Biopic-sjangeren har lenge vært reservert livene til «store hvite menn», og har slik utviklet et filmspråk spesialtilpasset en viss type fortelling. Skal en kvinnes liv og virke ta plass i sjangeren, må et kritisk feministisk blikk til. I sjangerens kjerner ligger muligheten til å granske et levd liv, problematisere identitet og muligens skape en større forståelse for forholdet mellom individ og samfunn. Men disse ambisiøse sidene ved sjangeren blir ofte nedprioritert.

#filmherstory

Biopic-filmen har allikevel potensial til å rokke ved aksepterte sannheter bare ut ifra

hvem den baserer seg på. Kvinner utelatt fra historiebøkene kan plutselig få anerkjennelse for hvem de var og hva de gjorde. For femti år siden ville dagens protagonister vært en statist i en film om en heroisk hvit mann. Dette er i dag et sterkt grep som tar eierskap over en sjanger som tidligere på mange måter har ekskludert og stigmatisert gjennom sitt snevre valg av hovedroller. I løpet av de neste årene skal flere svarte kvinner få livene sine behandlet på film. Blant disse er Josephine Baker, Bessie Smith og Harriet Tubman. *Bessie* er en tv-film som premierte i vår, og tar for seg de første årene til den legendariske blues-sangeren Bessie Smith. Slike satsninger har også i noen tilfeller kvinner i sentrale produksjonsroller. Med dette er det ikke bare filmprosjektene som blir mer varierte og inkluderende, men også filmbransjen.

Denne våren har flere kvinnelige regissører og kritikere oppfordret twitter-brukere til å foreslå historiske kvinner for kommende filmer. Hashtaggen #FilmHerStory har satt pekt en finger mot en industri som heller lager to filmer om Steve Jobs enn en film om en spennende kvinne. Vi klarer oss også med færre filmer om prinsesser og moteikoner, om bare fordi legenden ikke er interessant i lengden. 🗣️

Teksten er opprinnelig publisert i filmtidsskriftet Filmamasoner.no

SKRIBENTER

ARGUMENT SØKER SKRIBENTER

Liker du å skrive, men vil bli bedre? Vet du om et spennende tema andre studenter burde lese om? Har du noen løse tanker, men ingen fastspikret idé? Har du sterke meninger, og vil bli hørt? Skriv for Argument Studenttidsskrift.

Argument er Norges største, tverrfaglige studenttidsskrift, og drives av studenter og unge forskere i Oslo. Tidsskriftet har fem utgaver i året og når ut på alle læresteder tilknyttet Studentsamskipnaden i Oslo og Akershus (SiO). Vi senker terskelen for å ytre seg og gjør kunnskap underholdende.

Argument er en skriveskole hvor du får jobbe med erfarne redaktører, delta på skrivekurs og utvikle din egen personlige skrivestil. Vi publiserer tekster både på vår nettside argumentnett.no og papir. Magasinet består av redaksjonene:

- samfunn
- kultur
- naturvitenskap
- tema
- nett

Send noen ord om deg selv og hva du kunne tenke deg å skrive om til redaktor@argumentnett.no. Legg gjerne ved arbeidsprøver om du har noen. Det er ingen krav til tidligere erfaring for å skrive i Argument.

argumentnett.no

[argument studenttidsskrift](https://www.facebook.com/argumentstudenttidsskrift)

[@argumentnett](https://twitter.com/argumentnett)

[@argumentnett](https://www.instagram.com/argumentnett)

argument:

Stillehavsrikdom

Hvorfor føles det så bra å gi?

ANTROPOLOGI

Av Lise Marie Lunaas Holt

Det er dyrt å være fattig. Har du lite å gi, ligger du dårlig an på mange av livets arenaer. I Håvamål blir vi fortalt at gavemilde, modige menn lever best, mens den gjerrige gruer seg for gaver. Evangelisten Lukas er inne på det samme. Det er rett og slett fornuftig å gi, for «den som gir skal få» (Lukas 6,38). Det er ikke bare diktere og teologer som har snakket om gaven som en velsignelse. Antropologer har lenge hevdet at gode fellesskap legger til rette for å gi og å motta. Vi finner dem i de såkalte tradisjonelle gaveøkonomiene. For å forsvare sin ære må for eksempel den rike i stammen gi til de fattige. Men hvorfor gi? Kan et samfunn gå rundt ved å la være?

Ære som kapital

Den franske sosiologen Marcel Mauss nærmet seg givergleden i Stillehavet. Det kjente essayet om gaven, *Essai sur le don* (1925) eller *Gaven*, ble en forløper for økonomisk antropologi. I studiet av blant annet arkaiske samfunn i Polynesia, slo Mauss fast at «Mennesket har visst å ivareta sin ære og sitt navn lenge før de kunne skrive sin signatur». Penger er en nyere oppfinnelse. Om du skal ha anseelse i et fellesskap, nytter det ikke å flagre med sedlene.

Gi hele deg

I vår tid blir vi beskyldt for å være materialistis-

Marcel Mauss. Foto: Wikimedia Commons

Bronislaw Malinowski: Trobriand Islands. Foto: Wikimedia Commons

ke. Altfor glade i ting. Det er kanskje ikke galt i seg selv, skillet mellom materie og ånd er faktisk relativt nytt. I gaveøkonomiene Mauss snakket om, fantes det ikke klare skiller mellom personer og ting. Gaven var så mye mer enn en vare. Den var et tegn på respekt, på hengivelse, på tillit, på forpliktelse. Blant annet.

Det som kanskje fascinerer mest i *Gaven*, er ideen om tingens sjel. Gjennom gaven

Er ikke gaven i seg selv ganske selvisk, siden den forplikter mottakeren å yte i gjengjeld?

skyldte du deg selv til de andre, du ga noe av deg selv videre. For hva du enn ga – det være seg militære tjenester, barn, kvinner eller høflighet – så hadde gaven en ånd som den nye eieren var forpliktet til å ivareta. Og den som ikke ga eller ville motta, gjorde den neste krigserklæring.

Gave=gjeld

Motivene som lå til grunn for utvekslingen av gaver, var mer dyptgående enn i et enkelt varebytte. Mauss argumenterte for at hensiktede bak høvdingenes rause gavegiving ikke tilsvarte handelsmannens, bankmannens eller kapitalistens kalde fornuft. De ga klær, fester eller andre luksusgjenstander som ikke var livsnødvendige. Høvdingene søkte dermed ikke bare nytten, men også gleden. Mauss ville vise at samhandling ikke kan reduseres til utilitarismens parole om vinning og tap. For en gave er

GAVEØKONOMI

- Et sosialt system for utveksling av goder, eksisterer og opprettholdes på grunn av andre beveggrunner enn økonomisk profit.
- Gavegivingen fører med seg et bindende system av sosiale relasjoner som gjør at stammesamfunn kan eksistere i generasjoner.
- For Mauss var gaveøkonomier et mer solidarisk alternativ til en pengebasert økonomi.
- Mauss' teorier om gaveøkonomier har blitt brukt innen forbrukerforskning.

MARCEL MAUSS/ VIDERE LESNING

- *Gaven*, Cappelen Akademisk Forlag 1995. Oversatt og kommentert av Thomas Hylland Eriksen.
- *Kropp og person: to essays* Cappelen's populære skrifter, oversatt og annotert av Iver B. Neumann.

noe mer enn bare penger.

Samtidig var utvekslingen av gaver obligatorisk. Gir du noe vekk, forventer du en dag å få noe tilbake; en slags gjenytelse. Den som mottar havner derfor i en diffus gjeld overfor den givende. Før eller siden må gjelden innfris, ytelsen eller gjenstanden må gis tilbake, i en eller annen form. Slik oppstår sosiale forpliktelser mellom partene, og fellesskapet blir innstiftet.

Tallenes tid?

I Stillehavet og hos indianerne i Nord-Amerika fant Mauss en rekke institusjoner og økonomiske transaksjoner som ikke ble styrt av en økonomisk rasjonalisme. De hadde en økonomi vi kan kalle uegennyttig. Den var ikke basert på egeninteresse. Den vestlige, individualistiske økonomien er lysår unna denne kollektivistiske tankegangen. I stedet for å gi og motta, forbraker vi. Det er slående hvor stor rolle forbrukeren har fått i disse tider, også utenfor reklamepausene. Vi blir konstant snakket til som boligkjøpere, lånetakere, brukere. Mye mindre som givere. Politiske debatter gjenspeiler dette fenomenet. Her blir velgerne konfrontert med tallenes klare tale. Hvor mye koster det å ta inn flyktninger, styrke skolen, være huseier? Kan staten på vegne av forbrukerne ta seg råd eller ikke? Debatten handler tilsynelatende mer om forbruk enn om borgeransvar eller fellesskapets pris. Det virker som om de fleste i dag ikke lenger tror på gaven. Men polyneserne gjorde det. Indianerne gjorde det. Selv vikingene gjorde det. De ga og ga og fikk masse tilbake.

Noe å gi

Kanskje har vi sluttet å tro på at det lønner seg å gi. Kanskje er vi redde for å ikke få nok tilbake. Men er ikke en gave noe vi gir for at mottakeren ikke skal se hva vi tar? Er ikke gaven i seg selv ganske selvisk, siden den forplikter mottakeren å yte gjengjeld? Gaver er

I gaveøkonomiene Mauss snakket om, fantes det ikke klare skiller mellom personer og ting. Gaven var så mye mer enn en vare.

langt ifra gratis. Nekter vi å ta imot, unnlater vi å gi og da forneker vi samfunnets grunnverdier, i følge Mauss, slik var i alle fall regelen i Stillehavet og blant indianerstammene.

Hva skal til for at et samfunn ikke rakner i sømmene? Ifølge Mauss var det nettopp utvekslingens moral som holdt samfunnet sammen. Da Mauss publiserte essayet om gaven i 1925, fryktet han individualismen og dens konsekvenser: fremmedgjoring, atomisering og tilbaketrekking fra det moralske fellesskapet. Budskapet hans virker sterkere i dag enn for 90 år siden, og er virkelig verdt å lytte til for mennesker i 2015. 🗣️

Ut med språket!

Lær å skrive med *Argument* – Norges største studentmagasin.

Av Eirik Wig Sundvall & Andrea Othilie Rognan

ARGUMENT

Har du hatt følelsen av å vite noe som andre bare må få høre om? Da er du ikke alene. I Oslo sitter studenter på enorme mengder kunnskap, engasjement og gode historier. Likevel skorter det ofte på *formidlingsbiten* når kunnskapen skal spres. *Argument* ble dannet for å fylle dette hullet, og drives av folk som engasjerer seg for god formidling. Kunnskap må spres for å blomstre, og bør aldri læses vekk i trange fagkorridorer. Derfor bør også du skrive for bladet og bidra til at studenter er en sterk stemme i debatten.

Ditt spennende tema

Uansett om du går på Politihøgskolen, Universitetet, BI, Menighetsfakultetet eller Høgskolen vil du i løpet av dine studieår tilegne deg kunnskap og engasjement som har interesse for andre enn deg. Formidling er dessverre pinlig lite verdsatt i store deler av høyere utdanning. Her må vi studenter selv ta grep. Det kan være vanskelig å forklare en kamerat eller søster hvorfor det du bruker dagene på er utrolig interessant og viktig. Ikke la det ta motet fra deg. Jobb heller for å innvie andre i dine spennende temaer – om det så er siviløkonomi, historie, barnevernspedagogikk eller atomfysikk. Det vil alltid være et spørsmål om god formidling.

Håndverket

Ingen blir født som noen skribent. Selv verdenslitteraturens mesterforfattere har først måtte lære seg alle de små grepene som til sammen skaper gode tekster. Å skrive er et håndverk som mye annet. Det krever trening for å bli god. I *Argument* garanterer vi alle som sender inn tekster en grundig tilbakemelding. Ofte går redaktørene tre, fire og opptil fem runder med skri-

- Norges største studenttidsskrift
- Gir ut fem papirutgaver i året, med et nytt tema for hver utgave
- Publiserte også saker på nettstedet argumentnett.no
- *Argument* tar imot tekster, og gir tilbakemelding, på alle bidrag som sendes inn
- Redaksjonen består av erfarne redaktører og faste skribenter for hver redaksjon
- *Argument* arrangerer flere åpne skrivekurs hvert semester for studenter i Oslo
- *Argument* ble startet i 2006 av Anne Viken, Marius Gustavson og Kristian Meisingset, med økonomisk støtte fra Universitetet i Oslo og Kulturstyret ved Universitetet i Oslo

benter før tekstene er klare for trykk. Prosessen spisser tekstenes innhold, argumentasjon, språk, grammatikk og kanskje viktigst; vinklingen. Vi legger alltid vekt på å gjøre alle tekster leservennlige og interessevekkende. Uansett hva du skriver om bør målet være å få leserne på kroken. Det er et spørsmål om å beherske et håndverk. Og som med så mye annet: de som trener mest – blir best.

Redaksjonen

I redaksjonen arbeider vi med temaer fordelt på fire seksjoner: kultur, tema, samfunn og naturvitenskap. Vi dekker faglige debatter og formidling på tvers av alle studiesteder og fagretninger i Oslo. Samtidig tør vi å sette vår egen dagsorden, og gjør akademisk kunnskap levende i et forum der alle argumenterte meninger er tillatt. I *Argument* vil vi føre en saklig, journalistisk stil, og gå i dybden der andre skraper i overflaten. Det har vi lyst til at du skal bli med på. Vi senker terskelen for å ytre seg slik at du som skribent gjør din kunnskap underholdende. 🗣️

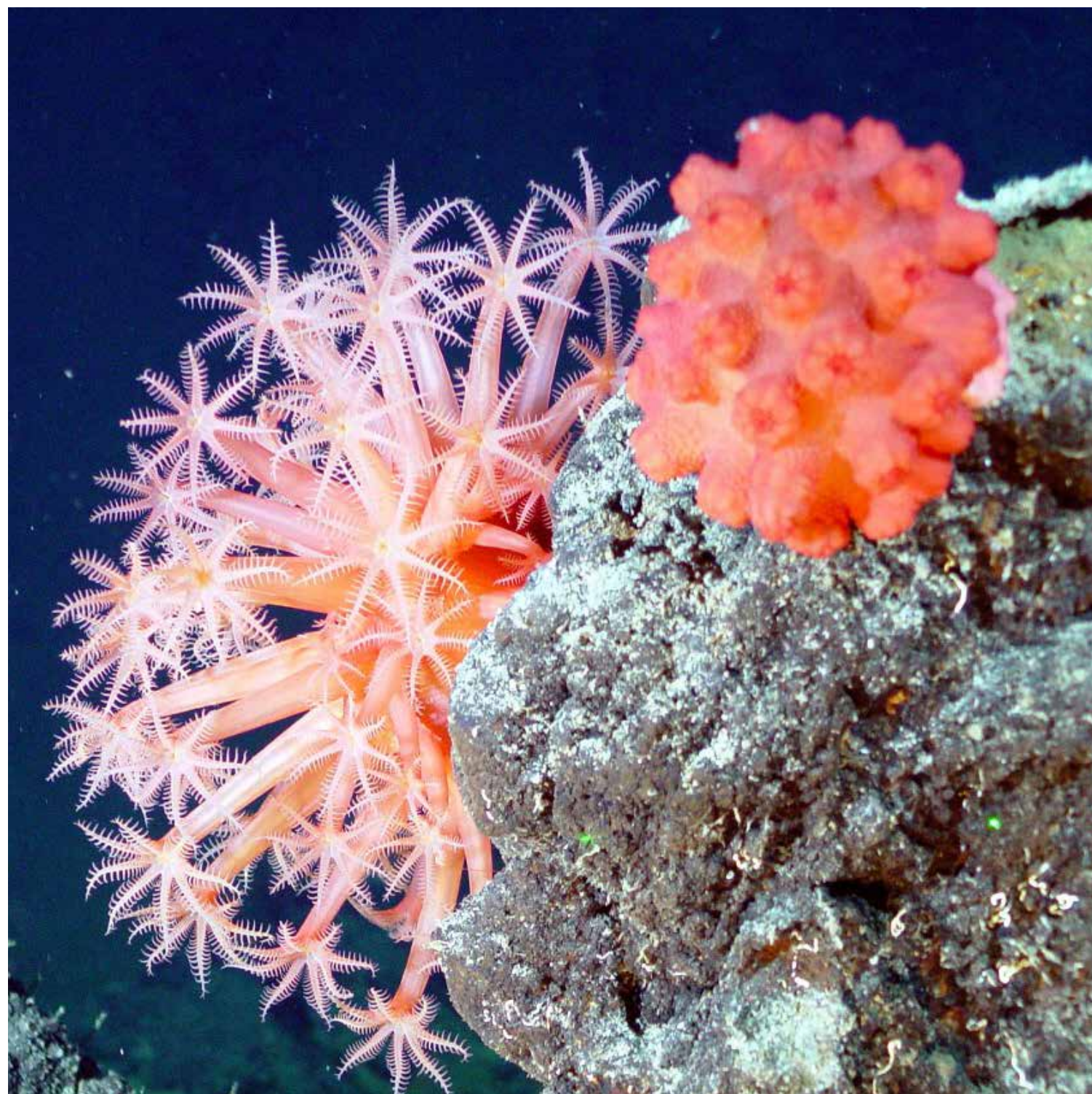
NATURVITENSKAP

Avokadogåten - Katharina Maria Vestre om megabeist og avokadofrøets nye venner s. 31

Fødselsklinikken - Joe Kristoffer Partyka om bioteknologiens fremtidige marked s. 32

Det andre CO₂-problemet - Mali Ramsfjell om hvorfor klimautslipp gjør hverdagen din surere s. 36

Funker basisk mat? - Julie Nitsche Kvalvik knuser påstander om at sitroner ikke er sure s. 37

Avokadogåten

Hva i all verden var planen til avokadotreet? Et seks meter langt gigantdovendyr kan gi oss svaret.

EVOLUSJON

Tekst: Katharina Maria Vestre

Ill.: Linnea Vestre

Bringebær gir mening. Det er ikke vanskelig å forstå planen bak dem. Små, saftige bær. Søte og fulle av frø. Et eller annet dyr spiser dem, og bæsjer ut frøene på et annet sted. Vips, så har bringebærarten utvidet sitt territorium. Men prøv å se for deg at et dyr gjør det samme med en avokado. Det virker ikke bare ubehagelig, men direkte livsfarlig. Hvorfor lager avokadotreet så helt latterlig store frø?

Vind, vann og glupske dyr

Planter sitter fast i jorda. Utenom å flytte bladene sine etter sola, er bevegelsesmulighetene få. Så når plantene skal spre frøene sine, må de bruke smarte triks. For eksempel lage irriterende frø som klistrer seg til hår og pels. Borrelåsen ble faktisk utviklet basert på strukturen til slike frø. En annen mulighet er å ta i bruk vinden, som løvetannen gjør. Etter gressplenens vår å dømme fungerer det veldig bra. Eller hva med vannet? Kokosnøtter er elegant designet for å kunne flyte, og inneholder en skikkelig overlevelsespakke for det nye frøet. Med både fuktighet og næring kan den nye kokosnøttspiren klare seg utmerket, selv i tørr sand. Det var altså aldri meningen at et eller annet glupsk dyr skulle sluke hele kokosnøtten. For avokadoen, derimot, var planen nettopp dette. Problemet er bare at beistene som skulle spise den ikke finnes lenger.

Megabeistenes tid

I utgangspunktet var planen til avokadotreet genial. Det feite, næringsrike fruktkjøttet er perfekt lokkemat for svære, sultne vegetarianere. Og i nesten femti millioner år var det mer enn nok av dem. Svære, elefantlignende skapniner som mastodoner og gomphotherer trampet rundt i Amerika. Med massive tenner og overdimensjonerte spiserør kunne de glesse i seg hele avokadoer uten problemer. Det kun-

ne også en absurd, seks meter lang utgave av dovendyret som fantes på denne tiden. Med en vekt på nærmere tre tonn kan du jo prøve å forestille deg hvor mye avokado den orket. Og senere, med frøene trygt plassert i magen, vandret den videre for å finne neste måltid. En optimal løsning for begge parter. Men så, for omtrent tretten tusen år siden, tok det lykkelige samarbeidet slutt. Avokadoens gode venner var plutselig borte.

Katastrofen

Ingen er helt sikre på hva som skjedde med megabeistene. En av hypotesene er at de store dyrene ble rammet av en katastrofe – en komet eller et voldsomt virusutbrudd. Andre poengterer at de ble utryddet på slutten av en

Avokadoens gode venner var plutselig borte.

være deler av forklaringen, men mye tyder på at dette ikke er det hele. For de store pattedyrene ble utryddet over hele verden – også i varme områder som var lite påvirket av isti-

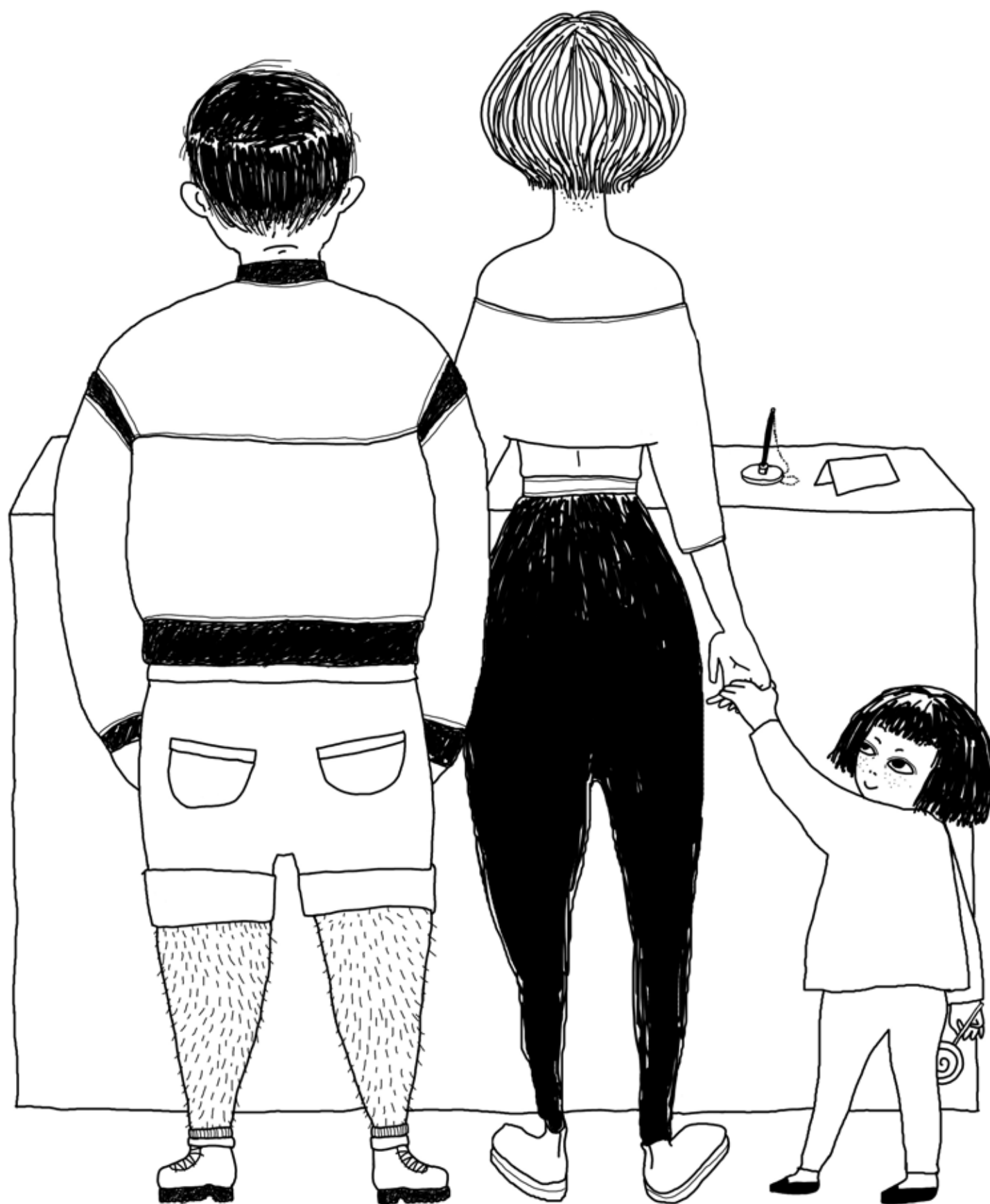
Avokadotreet fikk aldri med seg dramaet.

den. Og samtidig som beistene forsvant, var det en glup, tobeint art som spredde seg til stadig nye områder. I en studie fra 2014 fant forskere ved Århus Universitet en klar sammenheng mellom menneskelig aktivitet og utryddelsen av de store pattedyrene. De smarte, effektive jegerne kom for brått på beistene. Allerede for tretten tusen år siden var menneskene i gang med å utrydde dyr.

Avokadoens redning

Avokadotreet fikk aldri med seg dramaet. Har du eksistert i millioner av år, føles tretten tusen som et øyeblikk. Det fortsetter tetanende å produsere sine overdimensjonerte frø. Kaster bort ressurser på å lage energirik fruktkjøtt som blir etterlatt til å råtne på bakken. Lenge ser det ut til å gå mot slutten, men avokadoen er for god til å dø ut. På et eller annet tidspunkt oppdager en ny avokadospiser det fristende fruktkjøttet. Et tobeint, puslete dyr med et helt vanlig spiserør og en ikke spesielt stor munn. Det bærer med seg fruktene og planter frøene nye steder. Og etter å ha drept alle treets venner, skulle det vel egentlig bare mangle at menneskene ga avokadotreet en hjelpende hånd. ☺

REKLAMASJON

Flatpakket design eller fødselsklinikk?

Vi står på terskelen av å kunne velge våre barns utseende ut ifra bioteknologiens ikea-katalog, men hvor går grensen for å leke gud?

BIOTEKNOLOGI

Tekst: Joe Kristoffer Partyka

Ill.: Ibou Gueye

Vi vet mye om oss selv. Takket være kartleggingen av det menneskelige genomet, arvematerialet vårt, åpnet vi dørene for enorme fremskritt og endringer i både biovitenskapen og medisinen. Allerede i dag kan vi teste tidlig utviklede fostre for genetiske sykdommer med stor sikkerhet. Neste steg i utviklingen kan være å benytte denne teknologien til å bære frem en generasjon av designerbabyer. Det kan for mange være en befriende tanke å unngå å bære frem et barn med en diagnose eller sykdom, men som de aller fleste utopier har også denne mynten en bakside.

Downs, rullestolbruker eller Messi?

Ved å bruke gentester kan man si om barn vil få Downs syndrom, med relativt høy grad av sikkerhet. Testene er et resultat av genforskningen. Disse testene har hjulpet mange foreldre til å forberede seg på de utfordringene som innebærer i å oppdra et barn som skiller seg fra den forventede normen i samfunnet. Men dette kan i mange tilfeller også bidra til at foreldrene tar et langt vanskeligere valg omkring barnet og deres fremtid.

Forskningen som nå pågår tar disse testene enda et steg videre. Målet er ikke lenger bare å kunne få øye på feil i arvematerialet, men også å modifisere og reparere ødelagte gener dersom de skulle oppdages. Dette er kjent som genterapi. For et barn i mors mage vil det si at legene i fremtiden ville kunne oppdage genfeil, for deretter å rette opp disse slik at barnet ikke lenger er i fare for å bli født med sykdommer eller mangler. Et barn som kanskje ville vært dømt til et liv i rullestol kan få muligheten til å sykle og spille fotball med vennene sine. Forskerne må først knekke noen helt avgjørende koder som holder utviklingen av denne typen genterapi tilbake.

Teknologi. Bra, men ikke bra nok.

Den bioteknologiske revolusjonen åpner for enorme muligheter. Et brennhett tema er mulig-

heten for å benytte denne teknologien fra genterapien til å manipulere andre kombinasjoner i genene til et tidlig foster. På denne måten kan forskerne stokke om på det utviklede barnets genetiske oppskrift og forandre kursen på utviklingen. Forskerne ser for seg at vi kan endre helt spesifikke trekk som er ufordelaktige. Vi kan eksempelvis kunne gjøre små endringer i arvematerialet som senker sjansen for å utvikle genetiske sykdommer.

Et populært eksempel på genmanipulasjon er det som blant annet styrer utviklingen av kranietts form og størrelse, ALX1. Bevisste endringer i dette genet kan gjøres for å endre størrelse og form på panne, hake og andre ansiktstrekk etter ønske. Mange ser for seg at dette vil bli den mer innbringende siden av genteknologien og at noen fødselsklinikker etter hvert vil spesialisere seg på såkalte designerbabyer, – babyer som er et produkt av foreldrenes ønsker og ikke nødvendigvis deres eget arvemateriale.

I dag er ikke teknologien tilstrekkelig utviklet for å kunne gjennomføre hverken modifikasjoner eller terapier på genene våre. Likevel mener

Å kunne hindre lidelse i ditt barns liv vil være fristende for enhver forelder.

flere genforskere og bioingeniører at vi vil begynne å se en generasjon av genetisk modifiserte mennesker vokse frem de ti neste årene dersom forskningen på feltet fortsetter med dagens tempo.

Etikken forbigås i konkurransen med naboer

Å kunne hindre lidelse i ditt barns liv vil være fristende for enhver forelder. Enorme ressurser kan spares på behandling av kroniske tilstander og sykdom i befolkningen, dersom hvert barn blir genetisk modifisert til å være resistent mot disse. Hvis vi legger til at foreldre får muligheten til å designe barna sine etter deres idealutseende så kan barna våre tildeles de perfekte forutsetningene for å lykkes videre i livet, dersom forskerne har rett. Dette er en hypotetisk realitet med en tilsynelatende uendelig liste av fordeler.

Enda et godt eksempel er hvordan forskere har funnet genet som styrer menneskets hjerne-størrelse og dannelsen av folder i hjernen som gir plass til flere nerveceller. Dette kan i fremtiden gi muligheter til å manipulere fostrene og gi de

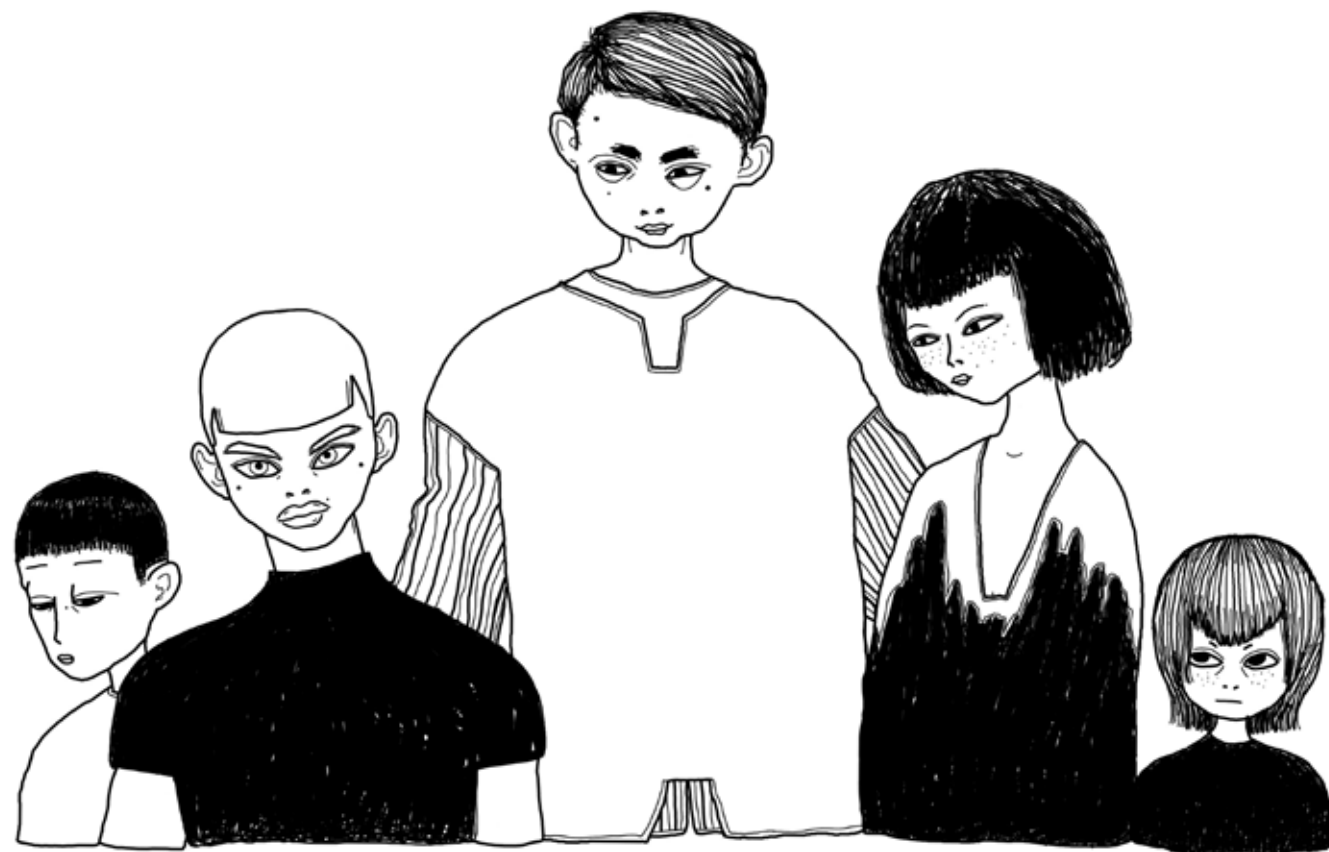
GENER

- Gener er vårt arvemateriale. Det er delene av vårt DNA som koder for et spesifikt protein i cellene våre.
- Hos mennesker består vårt fulle arvemateriale av omtrent 20.000 gener som hver koder for et gitt protein.
- Kombinasjonen av gener som kommer til uttrykk i cellene bestemmer cellens funksjon. Slik oppstår forskjellen mellom en hårcelle og en levercelle, samt forskjellen mellom en frisk og en syk celle.
- Genmanipulasjon er en samlebetegnelse som beskriver all bevisst endring av gener for å oppnå et ønsket resultat, fra modifisering av utseende til medisinsk behandling.
- Genterapi er bevisst endring av et eller flere gener for å oppnå en positiv helseeffekt.
- Gladstone Institute i San Fransisco, California, er en av de ledende institusjonene for utvikling av genterapi.

mer kompleks hjernestruktur, som videre kan føre til høyere intelligens. Legg til et supermodellutseende, genetisk predisponering for høy prestasjon og ingen arvelige sykdommer eller andre genfeil så vil det eneste som ikke kan kontrolleres være miljøet barna vokser opp i.

U-land og I-land, like langt.

Miljøet vil aldri kunne kontrolleres i et laboratorium. Uansett hvor tilgjengelig denne teknologien blir så vil vi aldri kunne tilby alle foreldre hverken genterapi eller manipulasjon. Og det er også her et viktig skille bør påpekes. Forskerne ser for seg at genterapi skal bli vanlig praksis ved alle sykehus i fremtiden, på lik linje som screening for Downs syndrom er i flere land i dag. Manipulasjon av et menneskefoster er på en annen side ikke en problemstilling som hører medisinen til, men et produkt av samfunnspress og forføngelighet. Kritikere av genmanipulasjon og genterapi snur seg ofte til tre problemstillinger når de fronter sin sak; usikkerheten som følge av at vi ikke kjenner genenes sammensetting godt nok, frykten for et klaseskille mellom >>>

VÅR BILLETT TIL EN BEDRE FREMTID

>>> modifiserte og ikke modifiserte barn og det ufødte barnets rettigheter.

Skepsis til genmodifikasjon bunner ofte i frykten for de ukjente følgene det kan gi fordi vi ikke har gode nok kunnskaper rundt menneskets genom. Vi kjenner til sammensetningen av menneskets genom ned til minste detalj, men gener virker ofte i sammenheng med flere andre gener og endring av ett enkelt gen kan gi store uventede konsekvenser for personer som mottar genterapi.

Hvilke deler av samfunnet vil ha tilgang til disse behandlingene? Ved lansering av designerbaby-terapi, vil dette med stor sannsynlighet være en kostbar affære. Med høye kostnader utelukker man tilgangen for en stor del av befolkningen. Mange kritikere frykter et enda større klasseskille der de rike blir enda penere, smartere og sterkere, mens den fattige delen av befolkningen forblir nettopp det.

Tenker vi egentlig på barna?

Trækker vi på barnas rettigheter dersom vi be-

gynner å endre livet deres allerede før de er født? Ved å ikke gi barna en sjanse til å utvikles naturlig i mors kropp, mener mange at vi tar fra barna deres rett til å bestemme selv hvordan de ønsker å være. Kritikken argumenteres ofte med at det ikke er naturlig å endre genene bare fordi de ikke er perfekte eller nøyaktig slik foreldrene

ønsker. Dersom du har muligheten til å gi barnet ditt det beste utgangspunktet for et godt liv så betyr det også at du har et ansvar som forelder for å sikre

dette for barnet ditt.

For barn å vokse opp i et samfunn der færre dør kan vise seg å være en forbannelse mer enn en gave. I 1798 la Thomas Malthus frem en teori som viste at menneskets populasjonsvekst vil føre til en uungåelig ressursmangel. Vi ser allerede i dag resultatet av ressursmangelen i mange land som herjes av sykdom, sult og konflikt. Dagen da planetens bærekapasitet krysses kan vi dermed bare tenke oss til og la det gå kaldt nedover ryggen mens vi ser for oss problemene øke til en global skala. I dag er vi alle urolige for denne framtidssikten. Der-

som sykdommer i tillegg marginaliseres som dødsårsak vil befolkningsveksten øke i et enda høyere tempo, og vi vil nå jordens bærekapasitetens bristepunkt enda tidligere.

Pandoras eske

Vitenskapelig fremskritt og dets bruksområder har gjennomgått en revolusjon de siste tjue årene. Denne revolusjonen har blant annet satt frem sjumilsstøvlene for bioteknologien og brakt oss innovasjon etter innovasjon innen medisin, biologi og jordbruk. Den nye kunnskapen vi stadig besitter kan brukes innen stadig flere områder og gjerne innen felt vi før ikke hadde sett for oss.

Å bruke ny teknologi til å uttrykke genetiske sykdommer virker som en utopi. Vi kan potensielt spare samfunnet for enorme ressurser, men utopien er og blir som en Pandoras eske. Dersom den åpnes kommer vi ikke unna de uforutsette konsekvensene dette fører med seg, uansett hva de måtte være. ☹️

Denne teksten ble utviklet som en del av MNKOM-emnet på UiO.

REDAKTØR

ARGUMENT SØKER ANSVARLIG REDAKTØR

Argument er Norges største, tverrfaglige studenttidsskrift, og drives av studenter og unge forskere i Oslo. Tidsskriftet har fem utgaver i året og når ut på alle læresteder tilknyttet Studentsamskipnaden i Oslo og Akershus (SiO). Vi senker terskelen for å ytre seg og gjør kunnskap underholdende.

Er du en god formidler? Synes du det er viktig at studenter tør å ytre seg om faget sitt og har en stemme i den offentlige debatten? Da er du personen vi leter etter. Som redaktør har man det øverste redaksjonelle ansvaret, og får unik leder- og redaksjons erfaring. Vervet er et perfekt utgangspunkt for en videre karriere innenfor forskningsjournalistikk eller tidsskriftbransjen. Det blir den nye redaktørens oppgave å befeste posisjonen som et tidsskrift for studenter over hele Oslo.

Som redaktør får du:

- Unik ledererfaring
- Omfattende redaksjonell erfaring
- En viktig stemme i og utenfor studentoffentligheten
- Kontakt med et bredt nettverk av skribenter, forskere og fagmiljøer

Vi ser etter en person som:

- Har leder- og skriveerfaring
- Kan engasjere og organisere en redaksjon
- Tar initiativ, jobber selvstendig og organisert, og håndterer tidspress
- Brenner for å gjøre akademisk kunnskap tilgjengelig

Aktuelle søkere kan bli bedt om å sende attester eller ev. arbeidsprøver. Arbeidstiden er fleksibel, og kan godt kombineres med studier. Vervet er honorert. Opplæring vil bli gitt.

Har du spørsmål? Skriv til redaktør Andrea Othilie Rognan på redaktor@argumentnett.no

Send søknad og CV til redaktor@argumentnett.no innen **20. november**.

 argumentnett.no

 [argument studenttidsskrift](https://www.facebook.com/argumentstudenttidsskrift)

 [@argumentnett](https://twitter.com/argumentnett)

 [@argumentnett](https://www.instagram.com/argumentnett)

argument:

Foto: Matthew Brandt

Det andre CO₂-problemet

Mens klimaskeptikere og forskere roper i kor i debatten om CO₂ og klimaendringene, er diskusjonen om havforsuring bekymringsverdig stille.

KLIMAUTSLIPP

Av Mali Ramsfjell

Vår egen finansminister Siv Jensen har uttalt at hun er skeptisk til menneskeskapte klimaendringer. Samtidig har regjeringen flyttet iskanten nordover for å avdekke flere mulige oljefelter. Et overveldende flertall av verdens forskere mener at våre utslipp av CO₂ fører til endringer i klimaet vårt, og de fleste i blant oss lytter. Men det de færreste vet, er at konsentrasjonen av CO₂ i atmosfæren ikke bare gjør kloden varmere, men også havene og innsjøene våre surere.

Mer enn én god grunn

Havforsuring kalles ofte for «det andre CO₂ problemet». Å redusere CO₂-utslipp er viktig,

ikke bare for å prøve å redusere effekten av klimaendringene, men også for å stoppe forsureningen av havene våre. Selv om du, som Siv Jensen, kanskje ikke tror at menneskets utslipp av CO₂ har en effekt på temperaturen på jorden, så kan du ikke fornekte at en økende konsentrasjon av CO₂ vil påvirke havets og innsjøenes kjemiske balanse. Mange kan altså tro at å avfeie global oppvarming, kan være en enkel og grei måte å avfeie klimaendringene på — Kjære regjering, det er det ikke.

Gjør livet surt

Mange mennesker lever av ressurser som fin-

nes i havene. Alt fra fiskere til medisinindustrien, forskere, turister og flere, drar nytte av det utrolige mangfoldet som finnes i sjøene rundt om i verden. I Norge har vi en kjent fiskeindustri. Lofot-skreien og laksen setter Norge på kartet. Den fisken vi er vant til å spise til middag, har tidligere også spist

sin egen mat. Nå som havene blir surere vil maten til fisken slite. Går det dårlig med byttedyrene, vil det mest sannsynlig gå dårligere for fisken også. Dette er noe som vil påvirke oss mennesker direkte, og før vi vet ordet av det kan være for sent å snu prosessen.

Norge har hatt en lang historie som fis-

kerinasjon. Sjømat har vært en viktig ressurs for mange nordmenn opp gjennom årene. Nå kan dette stå på spill. Blir byttedyrene til fisken borte på grunn av havforsuring, kommer fiskene og vår egen industri til å gå på skjæret.

En annen ressurs som påvirkes av havforsuring er korallene. Noen koraller inneholder stoffer som brukes i livsviktig medisin, for eksempel HIV-medisinen ATZ, og det forskes stadig for å finne flere. Havforsuring kan derfor være et stort tap for legemiddelindustrien.

Vi kjenner altså ikke det totale omfanget av problemene havforsuringen kan forårsake. Derfor er vi nødt til å spørre oss om en kortsiktig investering i olje er viktigere enn de livsbærende økosystemene i havet. Regjeringen har allerede vist hva de mener. Flyttingen av iskanten markerer en tydelig uvilje til å innse at CO₂-utslipp påvirker oss negativt.

Et nettverk av konsekvenser

Mange organismer i havet bruker kjemiske forbindelser i oppbygningen av f.eks. skallene deres som vil bli påvirket av havforsuring. Det disse dyrene har til felles, er at de befinner seg i de nedre delene av næringskjeden. Du kan tenke deg at denne kjeden er et slags korthus. Fjerner du kortene i bunn, så ødelegges hele korthuset. Det er dette som kan skje med økosystemene hvis dyrene som er bytte for mange andre arter reduseres.

I virkeligheten er forholdene mye mer kompliserte. I stedet for noe som er bygget på toppen av noe annet, er det et nettverk mellom de ulike dyregruppene. Effekten av at én enkelt art forsvinner kan påvirke mange andre arter. Til og med oss.

Økonomisk bjørnetjeneste

Vi har en regjering som på mange måter har vist seg å sette økonomi fremfor klima og miljø. Det kan vise seg å være det minst lønnsomme denne regjeringen foretar seg. Når havene blir surere og klimaet endres, da har varsellampen for lengst begynt å lyse rødt. Regjeringen har vist at de ikke tar varsellampen på alvor. Det er ingenting som tyder på at de ønsker et kutt i CO₂-utslippene med det første. Da kan vi spørre oss selv: Har vi egentlig råd til å true de utrolige økosystemene som finnes der ute? Om vi ikke gjør en innsats for å kutte CO₂-utslippene våre, vil livet fremover bli stadig surere og surere for oss. Bokstavelig talt. ☹

Denne teksten ble skrevet som en del av MNKOM-ermet på Universitetet i Oslo.

Funker basisk mat?

Bloggen godhelse.info hevder at basisk mat skal gi deg «god helse, energi og overskudd», men jeg er ikke overbevist.

Foto: Wynne Veen

KOSTHOLD

Av Julie Nitsche Kvalvik

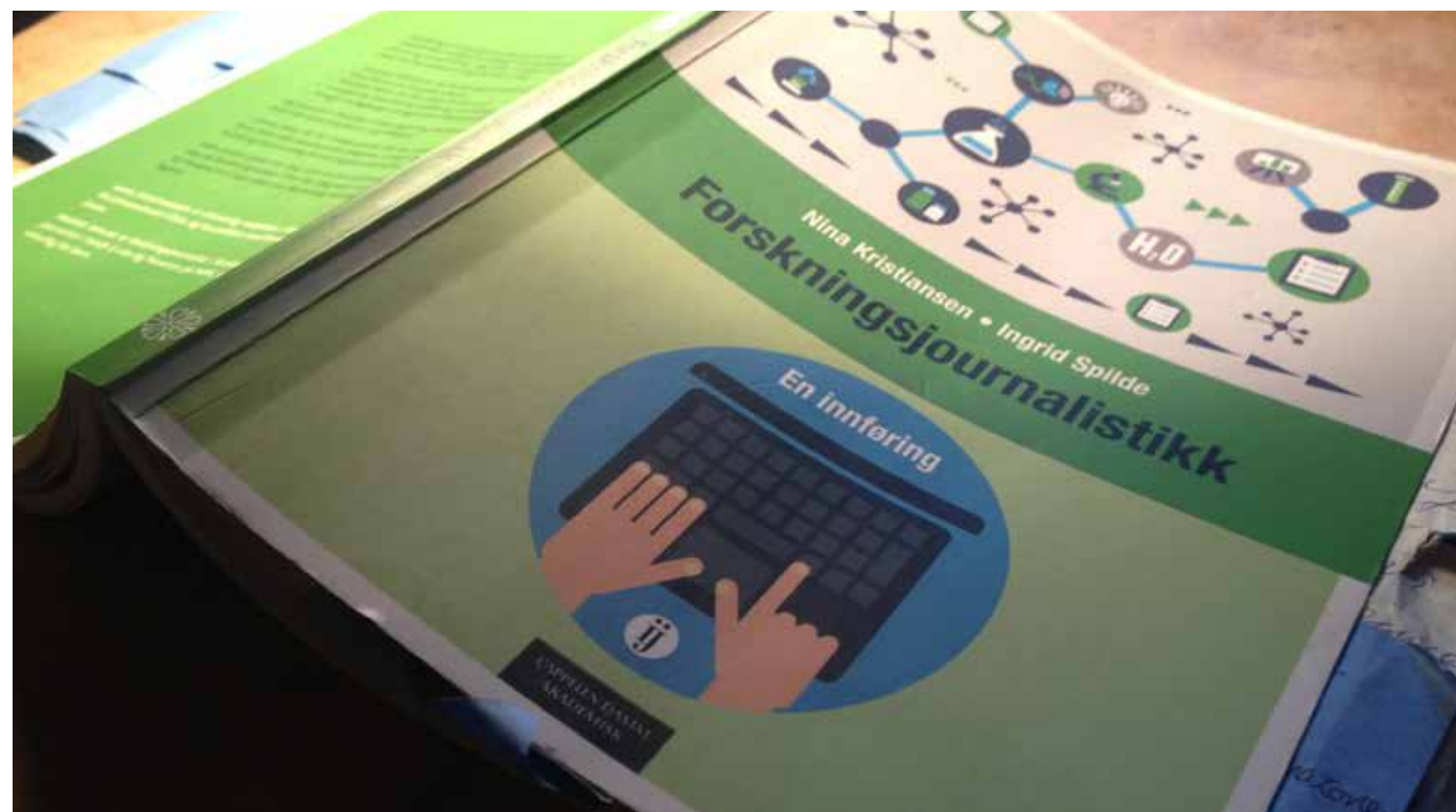
For en tid tilbake kom jeg over en skikkelig snodig kostholdsblogg som handlet om basisk mat. I min verden er ordene «base», «syre» og «ph» noe jeg stort sett snakker med andre kjemikere om, og ikke noe jeg tenker på når jeg spiser, men på denne bloggen var dette det store poenget. For eksempel ble det hevdet at sitroner er basiske. La oss bare slå det fast en gang for alle, sitroner er sure og denne bloggeren må ha mistet noen naturfagstimer på ungdomsskolen. At den samme bloggen også skriver om hvor farlige vaksiner er, bedrer heller ikke inntrykket.

Bloggen mente at det var viktig å tes-

te urinen hver morgen for å sjekke ph-en. Dette skulle gjøres med ph-strips, og hvis verdien var under 7,2 burde man drikke ph-løsning som kunne kjøpes gjennom bloggen. Dette er det et par problemer med. For det første kan ikke ph-strips måle så nøyaktig som 7,2, den måler bare hele tall. Det andre litt mer alvorlige problemet er at ph-en i urinen skal ligge mellom 4 – 6 hos friske mennesker. Altså vil alle ved sine fulle fem være nødt til å kjøpe bloggerens produkt for å drikke seg syke. Dette synes jeg er skikkelig ufint lurendreieri, og jeg synes vi alle skal holde oss unna basisk mat-dietter, selv om de dukker opp i ukebladene med jevne mellomrom. Det er sikkert vel og bra å spise mer grønnsaker, men denne dietten kan faktisk gjøre deg syk. ☹

Realisme og roller i forskningsjournalistikken

Hvorfor skal vi bry oss om forskninga der ute, og hva er det som skiller nyheter forklart av journalister og forskeren selv?

Forskningsjournalistikk - en innføring utgitt av Cappelen Damm Akademisk

ANMELDELSE

Av Andrea Othilie Rognan

Du kjenner kanskje Nina Kristiansen best som redaktør for forskning.no. Hun har jobbet med å forme hvordan vi prater om forskning i over tyve år. Sammen med Ingrid Spilde har de sluppet en praktisk orientert, nær komplett og kortfattet oversikt over hvordan forskningsjournalistikk er skrudd sammen. Boka er skrevet til et publikum fra den samme yrkesbakgrunnen og med de samme holdningene som forfatterne selv har, men kan være minst like nyttig for nysgjerrige eller skeptiske lesere utenfor redaksjonslokalene.

Kulepunkter lenge leve

Det er ikke bare realistiske fremstillinger av situasjoner eller personer du kan møte på som gjør denne boken til et godt verktøy. Forfatterne forteller deg om god formidling mens de sørger for å leve etter egen lære. Alle kapitlene er smekk fulle av kjappe innføringer, huskelister og spørsmål som samarbeider med leseren. Du kan ha varierende bakgrunnskunnskap eller dårlig tid og likevel forstå

de mest sentrale poengene. Boka tar for seg noen av de tyngre faguttrykkene du vil møte på, sammen med en grundig innføring i selve prinsippene og etikken bak journalistisk skriving. Som Knut Olav Åmås påpekte i sin omtale av boka i Aftenposten, kan boka bidra til å få mer kritisk tenkning inn i forskningsjournalistikken. Det er ikke en stor overraskelse om mange mediestudenter finner denne boken på pensumlisten denne høsten. Som leser bør du kunne deg å forstå mer om denne delen av mediehverdagen din og kunne stille flere kritiske spørsmål til det du blir fortalt. Eller bare for å vite hva et *konfidensintervall* er neste gang du er på fest med en pratsom masterstudent.

Realistiske roller

Forskere og journalister er ikke alltid bygget for å samarbeide. Der den ene er prinsipielt opptatt av nyanser, detaljer og korrekthet er den andre på jakt etter det som får oss til å føle, forstå og se de store konfliktene i samfunnet. Denne drakampen påpekes flere steder i boka. Vi lurer oss selv om forskningsformidling kun presenteres som et glansbilde. Også i dette

FORSKNINGSFORMIDLING – EN INNFORING

- Skrevet av: Nina Kristiansen og Ingrid Spilde
- Passer for: Master- og phdstudenter, forskere og journaliststudenter.
- For mer forskningsformidling i praksis, sjekk ut: MNKOM-emanet *Forskningsformidling og vitenskapsjournalistikk* på UiO, RETKOM4102 *Klarspråk og fagformidling* på UiO og Skriveuka på HiOA.
- Videre lesning: Audun Farbrot *Forskningskommunikasjon*.

landskapet møter du på usexy og hverdagslige fartsdumper, som gretne intervjuobjekter og vage svar. Denne boka er et godt bidrag for å få forskere og journalister til å forstå hverandres roller, prinsipper og mål innenfor forskningsformidling og journalistikk. Resultatet er forhåpentligvis færre blåøyde skribenter og mer forskningsjournalistikk som engasjerer leserne med de vanskelige spørsmålene. 🙌

Tekna

For deg som åpner undulaten istedenfor å begrave den

BLI MEDLEM
send kodeord
TEKNA til 2007

Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening

TEKNA KJEMPER FOR DEG OG FAGET DU BRENNER FOR

Tekna er foreningen for deg som har eller planlegger en master innen teknisk-naturvitenskapelige fag

Er du en av dem som alltid prøver å finne ut av hvordan ting er satt sammen? Da er vi foreningen for deg, enten du er teknologi- eller realfagstudent. Som Tekna-medlem møter du likesinnede via kurs og sosiale aktiviteter, og får blant annet veiledning når du skriver jobbsøknad og CV. Du får også gunstige bank- og forsikringstilbud og en rekke andre fordeler som gjør hverdagen litt bedre.

Meld deg inn i Tekna og få en solid start på karrieren.

Skyter bokhandelkjedene seg selv i foten?

Ledelsen i kjedebokhandlene svikter formidlingsansvaret som ligger i momsfrirket på bøker. Gi oss litteraturformidlingen tilbake!

BØKER

Av Anonym ung bokhandlermedarbeider

Nedskjæringer i antall ansatte, ensrettet salg og detaljstyring fra ledelsen. Fokus på merkevarebygging fremfor litteraturformidling, med medførende tap av status for bokhandleryrket. Dette er kjernen i utviklingen i bokhandelkjedene. Som ansatt i Ark har jeg de siste årene bevitnet hvordan ledelsen har styrt kjeden i nettopp denne retningen.

Det er forståelig at bokhandlene gjør litt ekstra for å ligge foran i digitaliseringen av bokbransjen. Det er klart man ønsker å følge med i utviklingen. Men jeg frykter at bruken av ansatte som reklameplakater for en merkevare går på bekostning av verdifull formidling av litteratur.

I et Prosa-innlegg i fjor høst skriver tidligere redaktør i *Bok og samfunn* Dag H.

Nestegard at kommersialiseringen av norsk bokhandel har gått så langt at «interesse og engasjement for litteratur er meir å rekne som ei ulempe enn eit gode». Neslegard viser blant annet til at alle toppledere i de store bokhandelkjedene Ark, Norli Libris og Nye Notabene har bakgrunn fra annen varehandel, mens Tanums direktør er utdannet revisor. Det er ikke usannsynlig at ledere med økonomi- og salgsbakgrunn har mindre grunn til

å få dårlig samvittighet ved tanke på ensrettet salg av de varene som er lettest å selge, enn det ledere med litteraturfaglig bakgrunn ville hatt.

Som Ole Jostein Jørgensen skriver i sitt innlegg i *Bokmagasinet*, var det tidligere hov-

edsakelig høyt utdannede mennesker som jobbet i bokhandlene, og de store butikkene hadde gjerne flere ansvarlige for hvert fagområde. Nå er det mennesker med alle typer bakgrunn, som oftest ansatt fordi de har evne for salg, eller fordi de er studenter og villige til å arbeide sene kvelder og helger. Resultatet av færre ansatte med lavere utdannelse er at kundene slutter å forvente at de ansatte har kunnskapen de søker.

Det som nå erstatter de mange fagansvarlige i bokhandlene, er de anonyme medlemmene

i bokhandelkjedenes bokråd. Hver høst og hver vår har bokrådene møter med forlagenes representanter, som får kort tid på seg til å presentere listene sine. Informasjonssjef i Spartacus forlag Eivind Løvdal Refsnes skriver i et Prosa-innlegg fra i vår at svært mange titler hvert år kjøpes inn sentralt uten at hverken forlagsrepresentantene eller noen i kjedene har lest dem.

Ute i butikkene følger de ansatte sentralt bestemte retningsslinjer for hvor og hvordan ulike titler skal synliggjøres, og her har forlagene gjennom lønnsomme

betingelser mulighet til å kjøpe seg synlighet. Det som anbefales og synliggjøres i bokhandlene er ikke nødvendigvis de beste bøkene, men like gjerne de bøkene kjedene forventer mest lønnsomhet for.

I et intervju i *Logistikk og ledelse* i 2013 annonserer adm. direktør John Tørres Thuv at Ark-kjeden skal «vinne kampen mot Amazon i Norge». «Våre 1.000 medarbeidere er i hard trening for å vinne,» sier Tørres Thuv i intervjuet. Rundt

om i landet henges det opp plakater hvor Ark-medarbeidere med snakkebobler informerer kundene om ark.no, klikk&hent og den nye leseappen for e-bøker. Der det før var utstilt bøker, henger snart plakater hvor en smilende dame forteller at man kan reservere boken hjemmefra. Ansatte i butikkene informerer deg om kundeklubben «Ark-venn», og forteller deg at boken også finnes i nettbutikken vår.

Fortsatt er nordmenn glade i bokhandelen. Hele 64 % av bokkjøpere oppgir å ha kjøpt sin siste bok over disk i en bokhandel. I Men i en utvikling fra litteraturformidling til ensrettet markedsføring og merkevarebygging er det fare for å bli for lik kiosk- og dagligvarehandelen. Kanskje er jeg nostalgisk, men jeg kan ikke la være å frykte den dagen da det ikke lenger er mulig å gå rundt i sin favorittbokhandel, lete, bla og la seg overraske og inspirere.

Skribenten ønsker ikke å stå frem med fullt navn.

Det som nå erstatter de mange fagansvarlige i bokhandlene, er de anonyme medlemmene i bokhandelkjedenes bokråd.

Der det før var utstilt bøker, henger snart plakater med en smilende dame.

Jeg frykter at bruken av unge ansatte som reklameplakater går på bekostning av verdifull formidling av litteratur.

